

de Sportwereld

NUMMER 55

Voorjaar 2010

De verloren Spelen van 1956

Kritische kanttekeningen bij de Sportcanon van de Volkskrant

Het sportproject van het ING

Inhoud 55

De verloren Spelen van 1956	3
Sporttaalzuivering tijdens WO II?	6
Het sportproject van het ING	7
Stichting Atletiekerfgoed	10
De voetbalrivaliteit van Engeland en Schotland	11
Kritische kanttekeningen bij de Sportcanon van de Volkskrant	16
Bestuurswisselingen De Sportwereld	25
De Nico Scheepmaker Beker 2009	27
Aankondiging Literair Sportcafé in Haarlem	29
Publicaties Sportwereld 55	30

Redactioneel

Max Dohle

In 1956 besluit het NOC tot een boycot van de Olympische Spelen in Melbourne vanwege de Russische inval in Hongarije op 4 november 1956. De eerste Nederlandse atleten waren al afgereisd naar Melbourne. Zij en alle anderen – in totaal 59 sporters - hadden hard getraind en waren uiterst teleurgesteld door en soms razend over het besluit van het NOC. Natuurlijk waren de atleten zoals alle andere Nederlanders verontwaardigd over de inval in Hongarije, maar vooral zij vonden dat je sport moest scheiden van politiek. Toch heerste er in Nederland een opvallende eensgezindheid. De sportbonden, de samenleving, de media en de regering schaalden zich unaniem achter de beslissing van het NOC. Internationaal kreeg de beslissing echter weinig steun. Het was daardoor maar een kleine actie. In 2006 besloot het NOC excuus aan te bieden aan de sporters voor de verloren spelen van 1956.

De Olympische Spelen spel ook een grote rol in de canon van de sport die is samengesteld op initiatief van de Volkskrant. Na enige voorbereiding werd door zes gezaghebbende deskundigen op één vergadering een sportcanon samengesteld. Dat er zoals op alle canons wel wat op valt af te dingen stelt onze nieuwe voorzitter Pieter Breuker die er enkele kritische kanttekeningen bij plaatst.

Frank Grootemaat neemt ons mee naar de voetbalrivaliteit tussen Schotland en Engeland. De eerste wedstrijd wordt gespeeld in 1870 en ruim honderd jaar later, maakt het voetbalgeweld en de afnemende belangstelling voor deze tweekamp een eind aan een lange traditie. In 1989 werd de jaarlijkse ontmoeting geschrapt. Maar de rivaliteit tussen beide landen is gebleven. Ten slotte hebben we een nieuw bestuur en nemen we afscheid van voorzitter Sjoerd van Tiel.

WWW.SPORTBOEK.NL
modern antiquariaat

over ons | home | bestellen | betalingsvoorwaarden | links

Het adres voor nieuwe & 2e hands sportboeken en sport DVD's

WWW.SPORTBOEK.NL is een verzend-antiquariaat en handelt in tweedehands sportboeken, een initiatief van sportjournalist Mark Grijsbach.

WWW.SPORTBOEK.NL biedt u tevens een ZOEKSERVICE aan. Als u al tijden speurt naar één of meerdere boeken, stuur dan een e-mail naar info@sportboek.nl en wij gaan vrijblijvend voor u op pad

Ook bestaat de mogelijkheid om NIEUWE BOEKEN te bestellen via www.sportboek.nl. Zowel Nederlands- als buitenlandstalige uitgaven

De beste sportboekwinkel voor Nederland en België!

De verloren Spelen van 1956

Marjolein te Winkel

Meer dan eens is er om gevraagd, maar slechts één keer is het tot uitvoer gekomen: een grote Nederlandse sportboycot uit protest tegen de daden van een foute regering. Freek de Jonge en Bram Vermeulen riepen in 1978 het Nederlands Elftal op niet mee te doen aan het WK in Argentinië – tevergeefs. Twee jaar later drong minister-president Van Agt aan op een boycot van de Olympische Spelen in Moskou uit protest tegen de Russische inval in Afghanistan.

Ook dat was tevergeefs. Heel anders was dat in 1956, toen vanwege een Russische militaire inval het Nederlands Olympisch Comité met steun van alle sportbonden wél besloot tot een boycot over te gaan, de enige sportboycot in de Nederlandse geschiedenis.

Eind oktober 1956. Niemand in Nederland zag een Olympische boycot aankomen. Met de opening op 22 november in het vooruitzicht waren alle voorbereidingen op de Olympische Spelen in Melbourne inmiddels afgerond. De deelnemers waren geselecteerd, er was voldoende geld opgehaald om 59 sporters plus een paar man begeleiding naar Melbourne te vliegen. Een hele onderneming in die tijd, die enkele dagen duurde en een gemiddeld jaarsalaris per ticket kostte. Op 28 oktober vertrokken de eerste Nederlandse Olympiërs aan hun reis naar Melbourne: de atleten Eef Kamerbeek, Henk Visser, Diny Hobers en Puck van Duyne-Brouwer. Zij gingen de rest van de Nederlandse Olympische ploeg voor om in Melbourne de laatste hand aan hun voorbereiding te leggen, wat in het winterse Nederland niet mogelijk was. Op 1 november kwamen ze in de Olympische stad aan.

Niets wees er in die periode op dat het NOC rekening hield met een crisis die zou kunnen leiden tot het besluit niet aan de Spelen deel te nemen. Uit de notulen, brieven en aantekeningen die bewaard zijn gebleven komt vooral een grote mate van enthousiasme naar voren, waaruit blijkt dat deelname aan de Spelen een belangrijke gebeurtenis was. Niets werd aan het toeval overgelaten. De reis, de accommodatie, de deelnemers: alle onderdelen waren uitgebreid besproken en alles leek in orde.

Tanks

Dit veranderde allemaal in het weekend van 4 november, toen Russische tanks een einde maakten aan een opstand in satellietstaat Hongarije. Enkele weken eerder begon hier een studentenopstand, die al snel was veranderd in een volksofstand tégen de allesoverheersende Sovjet-Unie, vóór meer vrijheid en zelfstandigheid. Wekenlang ging de opstand door en lieten de in groten getale aanwezige Russische militairen de opstandelingen met rust. Beetje bij beetje werden de eisen van de Hongaren ingewilligd: een nieuwe regering, een nieuwe president, meer vrijheden. Maar toen de nieuwe Hongaarse regering wilde onderhandelen over terugtrekking uit het Warschaupact, klonken in de Sovjet-Unie de alarmbellen.

Terugtrekking uit het Warschaupact zou niet alleen een breuk met de Sovjet-Unie betekenen, maar ook een breuk met het communisme. Het bericht uit Boedapest bracht een radicale verandering in de aanpak van de Sovjets. Want wat zou er gebeuren als de Sovjetregering de Hongaren zou toestaan een eigen, niet-communistische koers te varen? Welke satellietstaat zou volgen? Welke bondgenoten zou de Sovjet-Unie overhouden? Hoeveel macht zou het Kremlin kwijtraken als zij de protesterende Hongaren hun zin zouden geven? Bang voor het uiteenvallen van het zorgvuldig opgebouwde communistische blok, werd op 31 oktober besloten om met militair geweld de Hongaarse opstand te beëindigen.

Op 3 november 1956 rolden de Russische tanks binnen, die al weken rondom Boedapest en andere Hongaarse steden stonden opgesteld. Operatie Wervelwind was begonnen en maakte binnen drie dagen een bloedig einde aan de opstand. Hiervoor zette het Kremlin bijna 150.000 manschappen, 6.000 tanks en luchtsteun in. Langs de grens van Oostenrijk werden ruim 20.000 soldaten geplaatst om een eventuele inval van Westerse troepen tegen te houden. Maar Westerse troepen lieten zich niet zien in dat weekend. De opstand werd door de Sovjets met een grote overmacht neergeslagen. Minstens vijfduizend mensen werden gedood, duizenden raakten gewond en ruim tweehonderdduizend mensen vluchtten naar de grens met Oostenrijk.

Verontwaardiging

De voorbereidingen op de Spelen waar het NOC, de atleten en vele vrijwilligers al zo lang mee bezig waren, stonden plotseling in de schaduw van het drama dat zich in Hongarije afspeelde. In korte tijd manifesteerde de verontwaardiging over het neerslaan van de Hongaarse opstand zich in alle lagen van de Nederlandse samenleving. Nederland had vanaf het begin van de Hongaarse opstand tegen de Sovjetoverheersing meegeleefd met de Hongaren. Lange tijd was er de hoop dat de Hongaren aan het langste eind zouden trekken. Het Russische geweld maakte een einde aan deze hoop. Daarmee groeide de angst voor het 'rode gevaar', die al aanwezig was in Nederland, nog meer.

Heel Nederland was in de dagen na de Russische inval in de ban van Hongarije. Het was de aanleiding voor rellen in onder meer Amsterdam, gericht tegen de Nederlandse communisten die bloed aan hun handen zouden hebben. Maar het leidde ook tot vreedzame demonstraties op de Dam, tot inzameling van geld voor de gevluchte Hongaren en tot algemene verontwaardiging in de Nederlandse media. De Nederlandse regering besloot 3500 gevluchte Hongaren in Nederland op te vangen.

Ook in sportieve kring ontstond al snel de behoefte 'iets te moeten doen'. Een klein land wilde een groot gebaar maken. Want had het zin 'op sportvelden, in zalen en zwembassins de beste gaven van onze vertegenwoordigers te doen meten met die van vertegenwoordigers van landen, die onze heiligste overtuigingen reeds lang met voeten treden'? Dat vroeg NOC-voorzitter Mr. J. Linthorst Homan zich af bij de opening van de buitengewone algemene vergadering op 6 november.

De vergadering had hij een dag eerder aangekondigd in een brief aan de bestuursleden van het NOC. Hierin had Linthorst Homan zijn overpeinzingen verwoord: 'Is hetgeen in Hongarije gebeurt niet van zo ernstige aard, dat wij moeten weigeren in deze omstandigheden aan de Spelen deel te nemen?' Sport kon niet belangrijker zijn dan wat er in Hongarije was gebeurd. Het was een kwestie van nationale waardigheid. Nederland zou niet moeten deelnemen, vond de voorzitter. Argumenten als 'een deel van de ploeg is er al' of 'de hele reis is al voorbereid' achtte hij niet ter zake doende. Dat gold ook voor het argument 'andere landen gaan wel'. Het was al snel duidelijk dat Nederland alleen stond in deze beslissing en dat bijvoorbeeld buurland België geen enkele reden zag om tot een boycot over te gaan. Maar dat was hún verantwoordelijkheid, meende hij. 'Wij hebben de ónze.'

Steunbetuigingen

Zonder uitzondering steunden de vertegenwoordigers van de 38 aanwezige sportbonden het voorstel van het NOC om de Olympische Spelen van Melbourne te boycotten. Vanuit het hele land ontving het NOC vervolgens steunbetuigingen. Ook van verenigingen die niet direct te maken hadden met deelname aan de Olympische Spelen, zoals de Katholieke Jeugdraad voor Nederland, de beweging van Europese federalisten, de bevolking van Assen namens alle inwoners van Drenthe en de paters Karmelieten van het klooster de Grundel te Hengelo. Niet alleen trok heel Nederland zich het lot van de Hongaren aan, bovendien leek iedereen ervan overtuigd dat deelname aan de Spelen een verraad zou zijn aan het arme Hongaarse volk. Telegrammen vóór deelname, met een boodschap om sport en politiek gescheiden te houden, zijn nauwelijks te vinden in het archief van het NOC.

De Nederlandse media stonden eveneens achter de boycot. De Volkskrant schreef: 'De woorden van dr. Linthorst Homan drongen door in hoofd en hart van alle vertegenwoordigers van alle sportbonden en von-

den haar weerklank. Zij vaagden gevoelens van spijt en grote teleurstelling na zo lange, moeilijke voorbereiding en zoveel, nu vergeefs gebrachte offers, weg. (...) Het was een besluit, het NOC, de sportbonden waardig.' De krant zou het onwaardig hebben gevonden als Nederland zich op sportgebied op één lijn met Rusland had gesteld. 'Ook al zou later blijken, dat ons land eenzaam in zijn standpunt is, dan nóg dient men respect te hebben voor dit dappere en verstandige besluit, dat – om de woorden van de vertegenwoordiger der Christelijke Sportunie te gebruiken – een gouden plak waard is.'

Nederland stond massaal achter de unieke beslissing om de Spelen te boycotten. De Nederlanders konden zich als geen ander identificeren met de slachtoffers uit een klein land dat door een grootmacht onder de voet werd gelopen. De trauma's uit eigen bezettingstijd leken elke maatregel tegen de Russen te rechtvaardigen. De media, de Nederlandse bevolking, de sportbonden; iedereen was het unaniem eens met het voorstel van het NOC om de Spelen in Melbourne te boycotten. Iedereen, behalve de sporters. Zij kregen de grootste teleurstelling van hun carrière te verwerken.

Hard getraind

De sporters die hardop twijfelden aan het nut van de boycot kregen de wind van voren. Zoals atlete Puck van Duyne-Brouwer. Zij en de andere drie atleten, de enige Nederlanders die al in Melbourne waren, werden per telegram verzocht het Olympisch dorp te verlaten. Van Duyne-Brouwer was razend op het NOC, en 'bitter teleurgesteld'. 'Ik vind het hele idee van het vermengen van sport met politiek gewoon belachelijk. Wij hebben allemaal hard getraind en zijn nu gespannen en in Olympische vorm', zei ze op 7 november 1956 in *De Tijd*. Boze reacties volgden: 'Dat je met een koud gezicht de eed zou hebben gebracht aan de Russische vlag. Daar is maar één woord voor: bah! Ik en velen met mij schamen zich om jou tot de landgenoten te moeten rekenen. Het is te hopen voor je dat de Rus niet komt. Op de plaats waar je hart moet zitten, rust een ijskoude steen.' Menig Nederlander was het eens met deze verontwaardigde landgenoot die zich niet in kon leven in de teleurstelling van de sporters.

Er heerste in Nederland een opvallende eensgezindheid. De sportbonden, de samenleving, de media en de regering schaalden zich unaniem achter de beslissing van het NOC. Maar hoe groot de eenduidigheid in Nederland ook was, internationaal kreeg de beslissing weinig steun. Andere westerse landen schaalden zich niet achter het besluit. De Nederlandse boycot van de Olympische Spelen bleef daardoor een

kleine actie zonder grote gevolgen.

Al snel na afloop van de Spelen realiseerde de Nederlandse sportgemeenschap zich dat de boycot niet eeuwig kon duren, omdat Nederland de internationale aansluiting niet mocht missen. In het voorjaar van 1957 was alles daarom weer bij het oude: de sporters konden weer aan hun wedstrijden deelnemen. Over de boycot werd niet meer gesproken. Vijftig jaar lang was de boycot een stil feit dat alleen de 59 Nederlandse deelnemers nooit vergaten. In 2006 verbrak het NOC de stilte, toen voorzitter Erica Terpstra de sporters excuses aanbod voor de beslissing die niet genomen had moeten worden.

Marjolein te Winkel publiceerde het boek *De verloren spelen Nederlandse boycot Olympische Spelen 1956*. Eindhoven, de Boekenmakers, 2008. Onder meer te bestellen bij Bol Com.

In navolging van Nederland besloten ook Zwitserland en Spanje over te gaan tot een boycot van de Olympische Spelen van Melbourne. Zwitserland nam die beslissing een week later al weer terug. Helaas voor de Zwitserse Olympiërs was dit net te laat om op tijd in Australië te zijn. Zij verschenen dan ook niet aan de start. Over de Spaanse boycot wordt wel gezegd dat de regering Franco de Russische inval in Hongarije als excuus gebruikte, omdat er geen geld was om de Spaanse sporters naar Melbourne te af te vaardigen. De boycot werd aangegrepen om dit te verhullen. Hongarije nam wel deel aan de Spelen, net als de Sovjet-Unie. De beide landen stonden meer dan eens, in diverse takken van sport, tegenover elkaar. De bekendste ontmoeting is het waterpoloduel in de finaleronde. Het Hongaarse waterpoloteam versloeg in een zinderende wedstrijd het team van de Sovjet-Unie. Hier bleek dat de inval in Hongarije ook in andere delen van de wereld grote verontwaardiging had opgeroepen: het publiek was volledig op de hand van de Hongaren. Het werd een harde wedstrijd die vroegtijdig werd gestaakt toen een Sovjetspeler een Hongaarse poloër tot bloedens toe verwondde. De wedstrijd ging de geschiedenis in onder de naam 'Blood in the water'. De Hongaren wonnen uiteindelijk de gouden medaille, de Sovjets de bronzen. Meer dan de helft van de Hongaarse Olympiërs uit 1956 besloten na afloop van de Spelen niet terug naar Hongarije te gaan. Zij kregen een nieuw thuis in Australië en Amerika, waar zij de vrijheid vonden waar hun landgenoten tevergeefs voor hadden gevochten.

Sporttaalzuivering tijdens WO II?

Jan Luitzen

In elitesporten als tennis, roeien, hockey, cricket en golf werden in de eerste helft van de twintigste eeuw tradities en een zeker snobisme gecultiveerd. De beoefenaars ervan vonden het Engels chic en onderscheidend, en daardoor wemelde het in het tennis van termen als *advantage*, *backhand*, *deuce*, *double*, *foot fault*, *love*, *serve* en *smash*.

In het aprilnummer van *Onze Taal* schrijft taalkundige/schrijver Jan Luitzen dat tijdens de Tweede Wereldoorlog de Duitse bezetters ermee in hun maag zaten – het Engels was tenslotte de taal van hun grote vijand. Ook tijdens zoiets onschuldigs als het hardop bijhouden van de tennisstand kon het Engels gebruikt worden als een milde vorm van verzet tegen de bezettende macht. Op het pesterig affectief uitgesproken ‘fifteen-love’ kon het publiek zomaar reageren met met een minutenlange ovatie.

Om in ieder geval van het gesproken Engels op de tennisbaan af te zijn verordonneerden de Duitsers op 20 juli 1942 dat er bij het tennis per direct in de eigen taal geteld moest gaan worden. In het nationaal-socialistisch getinte *Het nationale dagblad* van 21 juli 1942 reageerde de ‘sportopsteller’ van dienst verheugd op deze nieuwe regel: ‘Het wordt tijd dat de taal van de sorrymannekes van onze sportvelden verdwijnt en wij onze eigen mooie Nederlandsche taal gaan gebruiken.’

Om tot een officiële Nederlandse tennistaal te komen werd in juli 1942 een tennistaalzuiveringswedstrijd uitgeschreven in het tijdschrift van de tennisbond *Lawn Tennis*. Enkele van de bevindingen van de de jury-commissie:

- **drop shot** vertaling: *stop-bal*
- **foot fault** vertaling: *voetfout*. Volgens de jury was deze letterlijke vertaling ‘gewettigd, want juist’
- **slice** vertaling: *gesneden slag*
- **smash** Met die term zat de jury in zijn maag. De suggesties *bovenklap*, *hamerslag*, *daalslag*, *smak*, *mep* en *houw* werden allemaal afgewezen. De jury: ‘Wie er een goed, aanvaardbaar, raak, typeerend woord voor weet, hij zal commissie en bestuur en onze tenniswereld een plezier doen! (...) Alzoo: wie weet raad?’

De wedstrijd leidde ertoe dat de clubs en hun leden in het najaar van 1942 een brief kregen van de

Nederlandsche Lawn-Tennis Bond met daarbij een uitgebreide lijst tenniswoorden die in de vernederlandste versie gebruikt zouden moeten gaan worden.

Voor verder onderzoek naar de sporttaalzuivering tijdens WO II doet Jan Luitzen een beroep op de lezers van *De Sportwereld*. Welke tennisclubs en –verenigingen hebben in hun archieven bewijsdocumenten van de Duitse pogingen om de sporttaal van de Engelse terminologie te ‘zuiveren’? En wie heeft de brief uit 1942 nog van de Nederlandsche Lawn-Tennis Bond met de ‘tenniswoordenbijlage’? En in welke andere sporten hebben tijdens WO II ook (pogingen tot) taalzuivering plaatsgevonden? In het cricket, hockey, roeien, honkbal en golf? Voorbeelden van (sport)taalzuivering tijdens de Tweede Wereldoorlog kunt u mailen naar janluitzen@kpnmail.nl.

Het Sportproject van het ING: een korte tussenstand met een oproep

Michel van Gent

In De Sportwereld van de lente van 2008 werd aangekondigd dat het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (ING) was begonnen aan het project Sportbonden, sportclubs en sportperiodieken in Nederland tot 1940. Het project brengt allerlei basisgegevens over een zestal sporten in Nederland bijeen in één grote databank. Dit moet het onderzoek naar aspecten van de vaderlandse sporthistorie stimuleren. In dit artikel geef ik een tussenstand van het project gegeven en gewezen op de mogelijkheden en beperkingen van de databank.

Opzet van het project

Historici hebben tot nog toe weinig onderzoek gedaan naar de geschiedenis van de sport in Nederland. Dat is verbazingwekkend, want met behulp van sportbonden en sportclubs kunnen allerlei maatschappelijke ontwikkelingen achterhaald of nader toegelicht worden. Denk in dit verband aan de verzuiling, de emancipatie van de vrouw, de tegenstellingen tussen elitesport en volkssport, et cetera. Als verzachtende omstandigheid voor de historici mag gelden, dat het niet eenvoudig is om basisinformatie over bonden en clubs terug te vinden. Het Bibliografisch apparaat voor de Nederlandse sportgeschiedenis is een uiterst nuttig eerste hulpmiddel, maar dit bevat alleen literatuur over clubs die ooit een jubileumboek publiceerden. Alleen voor voetbal zijn voor zover mij bekend op het internet twee grote databanken te vinden, respectievelijk www.voetbalmaten.nl en www.rssf.com/nedfer, maar deze hebben ernstige beperkingen. Zij bevatten alleen de clubs die ooit in de KNVB hebben gespeeld en zij geven geen verwijzing naar de vindplaats van hun gegevens. Alle verenigingen die enkel in een gewestelijke of lokale voetbalbond speelden blijven buiten beschouwing. Verder wordt niet gemeld of de club ooit in een katholieke of christelijke voetbalbond heeft gespeeld.

Het ING besloot het onderzoek naar sportgeschiedenis te stimuleren door het opzetten van een databank met basisgegevens van sportbonden en sportclubs. Het was van meet af aan duidelijk dat het om meerdere sporten moest gaan en om een langere perio-

de. Dit geeft immers de mogelijkheid om vergelijkingen tussen takken van sport te maken en om ontwikkelingen in de tijd te achterhalen. Er is uiteindelijk gekozen voor zes sporten – gymnastiek, hockey, korfbal, schaken, tennis en voetbal – en voor de periode tot 1 september 1940. Op deze dag fuseerden alle aparte voetbalbonden op eigen initiatief tot één landelijke bond. Dit gebeurde uit vrees dat de Duitse bezetters anders de eenwording in de voetbalsport ter hand zouden nemen.

Deze zes sporten zijn niet willekeurig gekozen. Het gaat in de eerste plaats om sporten die vandaag de dag nog altijd veel beoefenaars hebben. Bovendien bieden deze sporten interessante onderlinge tegenstellingen. Het betreft sporten die door de elite werden beoefend of door “het gehele volk”, om sporten apart beoefend door mannen of vrouwen of gemengde sporten, om sporten die één landelijke bond hadden of sporten met meerdere landelijke bonden (neutraal, katholiek en protestants-christelijk). De databank kan door deze keuze een groot aantal belangstellenden trekken, niet alleen professionals en amateurs die zich bezighouden met sportgeschiedenis, maar ook historici die zich interesseren voor de verzuiling of andere maatschappelijke ontwikkelingen.

De inhoud van de databank

De databank bevat basisgegevens van de meeste bonden en clubs op het gebied van gymnastiek, hockey, korfbal, schaken, tennis en voetbal vóór 1 augustus 1940. Dat zijn de naam, de betekenis van de afkorting (indien bekend), de plaats van vestiging, de oprichtingsdatum (eerste vermelding), de opheffing (laatste vermelding) en eventuele fusies. In een apart veld Opmerkingen wordt nadere informatie over de bond of club gepresenteerd, die tijdens het onderzoek werd gevonden. Alle gegevens zijn voorzien van vindplaats, zodat de gebruiker die zelf kan verifiëren.

Voor alle zes sporten wordt een aparte inleiding gemaakt, waarin de ontwikkeling van de sport tot 1940 kort wordt aangegeven. Hier kan de gebruiker lezen wanneer de landelijke en lokale bonden werden opgericht en waar hun officiële mededelingen (wed-

strijdprogramma, toetreding van nieuwe clubs, ledenlijsten etc.) werden gepubliceerd.

Het project is inmiddels in volle gang, zodat het nuttig is om hier alvast een tussenstand te geven. De databank bevat de volgende onderdelen met tussen haakjes het aantal records (lees: clubs) per 15 april 2010.

Gymnastiek:

- Neutrale clubs aangesloten bij het Koninklijk Nederlands Gymnastiekverbond (1140).
- Katholieke clubs aangesloten bij de diverse diocesane bonden (113).
- Christelijke clubs aangesloten bij het Nederlands Christelijk Gymnastiek Verbond (99).

Hockey:

- Clubs aangesloten bij de Koninklijke Nederlandse Hockeybond en/of de Dames Hockeybond (361).

Korfbal:

- Neutrale clubs aangesloten bij de Koninklijke Nederlandse Korfbalbond (1385).
- Christelijke clubs aangesloten bij de Christelijke Korfbalbond in Nederland (125).

Schaken

- Clubs aangesloten bij de Koninklijke Nederlandse Schaakbond en zijn onderbonden (757).

Tennis

- Clubs aangesloten bij de Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (1072).

Voetbal:

- Clubs aangesloten bij de Koninklijke Nederlandse Bond en zijn erkende regionale en stedelijke onderbonden (6141).
- Clubs aangesloten bij de Rooms Katholieke Federatie van R.K. Voetbalbonden en de vijf diocesane bonden (2659).
- Clubs aangesloten bij de Christelijk Nederlandse Voetbalbond en de Rotterdams Christelijke Voetbalbond (302).

De namen van de clubs en hun oprichting (eerste vermelding) en eventuele verdwijnen (laatste vermelding) zijn ontleend aan adresboeken van de landelijke bond en/of onderbond, de jaarverslagen van de landelijke bond en/of onderbond (met name eindstanden) en de officiële mededelingen van de landelijke en/of regionale bonden in de verschillende bondsbladen.

Clubnamen

De databank bewijst dat bepaalde clubnamen vaak voorkwamen bij dezelfde tak van sport, zoals bijvoorbeeld Blauw Wit, Olympia, Sparta, Volharding, Kracht Door Oefening, Sport Staalt Spieren. Sommige bonden hanteerden namelijk geen beperkingen ten aanzien van clubnamen. Dit geldt voor alle gymnastiekbonden en hockeybonden en voor de schaakbond, de tennisbond en de christelijke korfbalbond.

De Koninklijke Nederlandse Korfbalbond bepaalde dat clubs in zijn competities een unieke naam moesten hebben. Wanneer een club uit één van de onderbonden naar de landelijke korfbalcompetitie promoveerde, dan kon zij verplicht worden haar naam te wijzigen. Zo moest Achilles uit Den Haag om deze reden haar naam omdraaien in Sellica, aangezien Achilles uit Almelo al in de KNKB-competitie speelde.

De Koninklijke Nederlandse Voetbalbond stelde als enige bond in dit project een centrale registratie voor clubnamen in om te voorkomen dat er administratieve problemen ontstonden door het gelijktijdig bestaan van meerdere Ajax-en, Sparta's en Olympia's. Goedgekeurde clubnamen werden gepubliceerd in de Officiële mededelingen van den N.V.B. (1911-1919) en naderhand in het officiële bondsblad De Sportkroniek (vanaf 1919). Elke clubnaam kreeg een code, bijvoorbeeld 32-1924. Dat betekende dat deze naam met bijbehorende plaatsnaam was vastgelegd in het 32ste nummer van De Sportkroniek jaargang 1924. Wanneer een club verdween door opheffing, fusie of roeyement, dan werd dit in de officiële mededelingen gemeld, zodat de desbetreffende clubnaam weer beschikbaar was voor nieuwe of al bestaande voetbalverenigingen. In de databank zijn de codes van de clubs opgenomen, voor zover deze althans ooit geregistreerd werden. Clubs die vóór 1911 waren verdwenen of na 1911 te kort bestonden om geregistreerd te worden, hebben nooit een code gehad.

Aanvankelijk liet de Rooms Katholieke Federatie van R.K. Voetbalbonden de registratie van namen van katholieke clubs over aan de KNVB. Dit gebeurde niet langer nadat het samenwerkingsverband tussen beide organisaties in 1923 werd verbroken. De RKF begon aanvankelijk met een landelijke registratie, maar dit werd niet lang volgehouden door gebrek aan medewerking van de diocesane bonden. De vijf diocesane bonden begonnen namelijk elk apart een register van clubnamen. Later aan het eind van de jaren dertig ondernam de RKF een nieuwe poging tot landelijke standaardisering.

Zoals gezegd, gingen alle aparte voetbalbonden op 1 september 1940 op in één Nederlandse

Voetbalbond. Dit betekende dat alle katholieke en protestantse clubs een nieuwe clubnaam moesten aannemen, wanneer hun oude naam al gebruikt werd door een club uit de oude KNVB of één van zijn twintig onderbonden. Het leek mij nuttig deze nieuwe namen en bijbehorende codes op te nemen in de databank; vandaar dat de registratie van clubnamen van oude confessionele clubs tot 15 juni 1943 is verwerkt in de databank.

Beperkingen

De gebruiker zal waarschijnlijk als eerste vragen stellen, of alle clubs van de zes onderzochte sporten die vóór 1940 bestonden ook allemaal in de databank zijn opgenomen. Dat is niet het geval, want er zijn altijd clubs geweest die zich nooit bij een landelijke of regionale bond hebben aangesloten. Het kan zijn dat zij dit niet nuttig vonden of dat zij de kosten van lidmaatschap niet konden of wilden betalen. Vermeldenswaardig is in dit verband wel, dat tal van voetbalclubs zijn geroeyd door de KNVB of door de RKF wegens wanbetaling. Over de getalsmatige verhouding aangesloten en niet-aangesloten clubs bij onze zes sporten valt moeilijk iets te zeggen. Alleen voor voetbal en schaken kan ik dit iets specificeren.

Naast de neutrale, katholieke en christelijke voetbalbonden waren er nog tal van andere voetbalbonden met eigen competities. Deze werden "wilde bonden" genoemd, omdat zij niet door de KNVB waren erkend. De clubs van deze "wilde bonden" zijn niet in de databank opgenomen, tenzij zij later wel in een officiële bond gingen spelen. Het gaat hier om (enige tientallen?) clubs die behoorden tot de Nederlandse Arbeiderssportbond of tot de verschillende kantoorvoetbalbonden of regionale bondjes in vooral West-Friesland, Groningen en Friesland.

Ook bij het schaken staat vast dat lang niet alle schaakclubs zijn opgenomen. In januari 1910 signaleerde het Tijdschrift van den Nederlandse Schaakbond het volgende:

Op heden bedraagt het aantal toetredende clubs reeds 23, ruim een derde van het bestaande aantal in ons land. Dit cijfer geeft goede hoop, dat in een niet te verwijderde toekomst het meerendeel der schaakclubs in verbinding zal staan met het centrale lichaam van het schakend Nederland. Dit betekent dat de databank zeker zo'n veertig hits mist als wordt gevraagd hoeveel schaakclubs er in 1910 waren in Nederland.

Voor alle clubs wordt gemeld wanneer zij lid waren van een regionale en/of landelijke bond. Dit geeft namelijk een indicatie over de omvang, de kwaliteit en de financiële armslag van de club in kwestie. De

databank geeft echter geen opsomming van kampioenschappen of degradaties van het eerste team. Ook gegevens over het clubkostuum, het speelterrein of het ledenbestand zijn niet opgenomen. Dat zou gezien de aantallen clubs gewoonweg veel te veel onderzoekstijd hebben vereist.

Ook met betrekking tot clubnamen moet de gebruiker bedacht zijn op beperkingen. Het is bijvoorbeeld niet zo dat de katholieken meer Oranjegezind waren dan de neutralen, omdat de clubnaam Juliana bij de RKF veel meer voorkomt dan bij de KNVB. Bij de KNVB mocht immers maar één club, namelijk Juliana in Spekholzerheide, sinds 1911 de naam van de kroonprinses gebruiken.

Mogelijkheden

Ondanks deze beperkingen zal het project Sportbonden, sportclubs en sportperiodieken in Nederland tot 1940 straks beslist zijn waarde bewijzen als vertrekpunt voor sporthistorisch onderzoek. De databank kan immers per sport, per bond en/of onderbond, per provincie en per plaats, per jaar en periode ondervraagd worden. Hoeveel clubs waren er in een bepaalde provincie of plaats? Waren deze clubs aangesloten bij een neutrale of confessionele bond? Waar werden de officiële mededelingen van een landelijke of regionale bond gepubliceerd vóór 1940? Welke clubnamen waren wanneer en bij welke sport het meest populair?

De databank verwijst ook naar officiële mededelingen, waarin ledenlijsten en teamopgaven zijn opgenomen. De gebruiker kan aan de hand van dergelijke lijsten het ledenbestand van een club reconstrueren. Dit biedt weer de mogelijkheid om nader onderzoek te doen naar de maatschappelijke positie van de sporters en de sportclubs. Wat valt er te zeggen van de leeftijd van actieve sporters en hun financiën? Woonden zij dichtbij het speelveld of juist verder weg? Kwam de club voort uit een school, een gezellenvereniging, een speeltuinvereniging of iets dergelijks? Dergelijke onderzoeksvragen zullen met behulp van de databank zeker gedeeltelijk kunnen worden opgelost. Dat zal tal van onderzoekers en lezers van dit blad als muziek in de oren klinken. Maar de databank is nog verre van volmaakt.

Oproep

Tijdens het onderzoek is gebleken dat er veel onduidelijkheden zijn over afkortingen van clubnamen en oprichtingsdata. Er zijn ook tal van clubs gevonden die een oprichtingsdatum van vóór 1940 hebben, maar die onder hun huidige naam niet in het archiefmateri-

aal van vóór 1940 zijn aangetroffen. Het gaat hier om fusieclubs die hun oprichting ontleend hebben aan één van de fusiepartners (waarschijnlijk de oudste van de betrokken clubs). Het ING wil hier graag ieders medewerking inroepen dergelijke gegevens te achterhalen om de informatie van de databank zo volledig en betrouwbaar mogelijk te laten worden.

- Wie kent de oplossing van afkortingen van voetbalclubs ASNOD, CITO, DTS, MJV en korfbalclubs CWP, DOWOCS, ELTO en SIL? De oplossing moet vergezeld zijn met een gedrukte bron als bewijsplaats, dit als controlemogelijkheid voor de gebruiker. Ook voor de oplossing van andere afkortingen hou ik mij aanbevelen.

- Wie kent oprichtingsdata van clubs die vóór 1940 uitsluitend in een gewestelijke of lokale bond hebben gespeeld? Deze kunnen allicht zijn opgenomen in Adresboeken van zulke bonden. De oprichtingsdata van clubs die in een landelijke bond speelden zijn merendeels wel bekend.

- Wie weet waar de officiële mededelingen van onderbonden werden gepubliceerd, zoals de Arnhemse Voetbalbond, de Noord-Centrale Voetbalbond, de Gelderse Voetbalbond, de Amsterdamse Korfbalbond, de Haagsche Korfbalbond? Er zijn wel gegevens voor dit onderdeel van de databank verzameld, maar controle en aanvulling is altijd nuttig. Ook de Adresboeken van dergelijke bonden zijn welkom.

Voor alle vondsten en nadere correspondentie kunt u zich wenden tot michel.vangent@inghist.

Stichting Atletiekerfgoed

De 'sportwereld' heeft er een stichting bij: Stichting Atletiekerfgoed. De stichting gaat zich bezighouden met het verzamelen, ontsluiten en beheren van de geschiedenis van de Nederlandse atletiek.

Volgens de Atletiekunie onderhouden veel sportbonden geen historisch archief. De onlangs opgerichte Stichting Atletiekerfgoed vindt dat jammer. "Het verleden van een sportbond is zeer beslist de moeite waard om te bewaren", aldus de stichting op haar website.

De nieuwe stichting hield haar oprichtingsvergadering op het Bondsbureau van de Atletiekunie op Papendal. De stichting wil informatie over de geschiedenis van de Nederlandse atletiek verzamelen, behouden en openbaar maken.

De stichting heeft drie bestuurders. Adjunct-directeur is Frank Koomen van de Atletiekunie en de functie van vice-voorzitter wordt bekleed door Chris Konings, een van de Vrienden van de Koninklijke Nederlandse Atletiek Unie (KNAU). Voorzitter van de stichting is Paul van Gool.

De voetbalrivaliteit van Engeland en Schotland

Frank Grootemaat

De meeste Schotten beschouwen Engeland als hun ultieme rivaal. Op sportgebied is de overwinning op *the Auld Enemy* (de aartsvijand, erfvijand) het hoogst haalbare, vooral bij de typische Britse sporten rugby en voetbal. In onderstaand artikel gaat Frank Grootemaat op zoek naar de geschiedenis van deze opmerkelijke tweestrijd. Onderstaande tekst is gebaseerd op een hoofdstuk uit zijn boek *Burenruzies. Voetbalinterlands vol strijd en rivaliteit* (mei 2010), over voetbalinterlands tussen buurlanden met een intense rivaliteit.

De vroegste wedstrijden

De eerste voetbalwedstrijd Engeland-Schotland werd gespeeld in 1870 en eindigde in 1-1. Deze wedstrijd werd niet erkend als officiële interland, omdat de coach van het Engelse elftal beide teams samenstelde, waarbij het Schotse team bestond uit in Londen woonachtige spelers met Schotse roots. Tot begin 1872 werden vijf van dit soort wedstrijden gespeeld in The Oval in Londen, dat nog steeds bestaat als cricketveld. De Engelse coach deed wel pogingen om een 'echt' Schots team samen te stellen door berichten te plaatsen in Schotse kranten, waarin lokale spelers opgeroepen werden zich te melden. Reacties bleven echter uit, waarschijnlijk schrokken de verschillen in regels die op dat moment nog bestonden tussen het Engelse en Schotse voetbal de meeste Schotten af.

In 1872 nam de leidende Schotse club van dat moment, Queen's Park uit Glasgow, de uitdaging wel aan. Op 30 november van dat jaar betrad een Schots team, geheel bestaand uit spelers van Queen's Park, het veld van Hamilton Crescent in Glasgow voor de allereerste officiële wedstrijd tegen Engeland. Er waren vierduizend toeschouwers aanwezig op deze speciale datum, 30 november is namelijk de dag van Sint Andreas, de beschermheilige van Schotland. Dit mocht echter niet baten, op de Schotse nationale feestdag wisten zowel Engeland als Schotland het doel niet te vinden, de wedstrijd eindigde derhalve in 0-0. Een typisch Schots fenomeen, de op de meest onverwachte momenten opkomende mist, zorgde ervoor dat de aftrap met twintig minuten vertraagd werd. Schotland trad aan in de donkerblauwe clubtenues van Queen's Park,

Engeland speelde in het wit. Nog steeds zijn dit de nationale kleuren.

Ondanks het uitblijven van doelpunten smaakte de wedstrijd naar meer. In de volgende jaren betraden de beide landen jaarlijks het voetbalveld. De wil om te winnen was aan beide kanten groot, maar van geweld tussen supporters was in deze periode nog geen sprake. Vanaf 1883 werden de wedstrijden onderdeel van het British Home Championship. Engeland, Schotland, Wales en (Noord-)Ierland speelden jaarlijks een wedstrijd tegen elkaar. De resultaten werden bij elkaar opgeteld en de winnaar mocht zich een jaar lang Brits kampioen noemen. Dit toernooi zou tot en met het seizoen 1983/1984 bestaan. De belangstelling voor deze wedstrijden was vanaf het begin groot. Tijdens Schotland-Engeland op 5 april 1902 in het Ibrox-stadion te Glasgow waren er maar liefst achtenzestigduizend toeschouwers. Helaas was het stadion niet berekend op deze toeloop. Tijdens de wedstrijd stortte een

deel van de westtribune in, met als resultaat 25 doden en 517 gewonden. Het duel werd gestaakt.

De Wembley Wizards

De hoge toeschouwersaantallen maakten duidelijk hoezeer deze wedstrijd in de vroege jaren al leefde. De meest legendarische onderlinge ontmoeting uit de vooroorlogse periode, in elk geval voor de Schotten, was op 31 maart 1928. Schotland verkeerde in een wat mindere periode en had eerder dat jaar niet kunnen winnen van Wales en Ierland. In de laatste wedstrijd om het Home Championship moest het tegen Engeland aantreden op het veld van het een paar jaar daarvoor geopende Wembley-stadion. Op 21 maart werd het Schotse team voor deze belangrijke ontmoeting bekend gemaakt. Dat deze wedstrijd van belang was voor de Schotten bleek uit de opkomst van duizenden mensen voor de bekendmaking van de selectie. De supporters reageerden geschokt op de namen van de geselecteerde spelers. Een aantal goede krachten werd niet opgeroepen en de onervarenheid van de selectie vervulde de Schotten met afgrijzen. Met name de geringe lengte van de opgeroepen voorhoedespelers was een tegenvaller. De verwachting was dat de grotere, fysiek veel sterkere Engelsen met gemak zouden gaan winnen van de kleinere en minder getalenteerde Schotten.

Toch steunden de Schotten hun ploeg massaal, maar liefst elf treinen met supporters legden de afstand Glasgow-Londen af om bij de wedstrijd te kunnen zijn. En niet voor niets, want de tachtigduizend toeschouwers in Londen kregen een Schotse show voorgeschoteld. Op het kletsnatte veld waren de kleinere en lichtere Schotten duidelijk in het voordeel. Engeland werd weggetikt, zoek gespeeld, overklast en vernederd. De Schotten wonnen met 5-1. Zelfs de Engelse toeschouwers applaudisseerden voor hun Schotse tegenstrevers. Rond deze dag vormde zich in de volgende decennia een soort van legende, waarin de Schotse David de Engelse Goliath versloeg. Dit legendarische Schotse team verkreeg de bijnaam Wembley Wizards (de tovenaars van Wembley). Elke Schot schijnt de namen van de elf spelers van dit team uit zijn hoofd te kunnen opdreunen.

Vandaag de dag is er een Schotse supportersclub die vernoemd is naar de Wembley Wizards. Op de website van deze club staat beschreven waarom deze overwinning zo belangrijk was voor de Schotten. 'Waarschijnlijk zal een Engelsman nooit echt begrijpen waarvoor al die ophef was, maar voor Schotland was het veel meer dan die overtuigende uitslag. Het was de manier waarop een team van zogenaamde Schotse kanslozen het machtige Engeland vernederde op zijn

eigen heilige grond.' Het succes van de Wembley Wizards zorgde voor een traditie, Schotland was op Wembley nadien altijd verzekerd van massale supporterssteun. Het was geen uitzondering dat tienduizenden Schotse supporters hun ploeg vergezelden in Londen. Het thuisvoordeel van de Engelsen was met een dergelijke aanwezigheid van The Tartan Army, de bijnaam van de Schotse supporters, snel verdwenen. Voor veel Schotten had deze reis iets van een pelgrimstocht, waarbij alles geoorloofd was, met name veel drinken. Voor jonge Schotten was de pelgrimage naar Londen een soort rite op weg naar het volwassen worden.

Schotland zou op Wembley echter nooit meer zo'n resultaat halen als in 1928. De prestatie die nog het dichtst in de buurt kwam werd geleverd in 1967. In 1966 was Engeland wereldkampioen geworden. Op het eerstvolgende Home Championship troffen Engeland en Schotland elkaar in de laatste wedstrijd. Engeland had aan een gelijkspel genoeg om de titel te behalen, Schotland moest winnen. Op 15 april 1967 zegevierde Schotland met 3-2. De Schotse supporters waren uitzinnig en betraden massaal het veld van Wembley, zonder overigens vernielingen aan te richten. Schotland, het eerste land dat wereldkampioen Engeland een nederlaag toebracht, riep zichzelf uit tot de nieuwe mondiale nummer één. De Schotse ster en doelpuntenmaker Denis Law, die op de dag dat Engeland wereldkampioen werd stevast gaat golfen uit een soort van frustratie, verklaarde dat hij zich voelde als Braveheart, de mythische Schotse held. Een andere Schot gaf na de zege zijn pasgeboren zoon elf doopnamen, de basisspelers van het winnende Schotse team. De wissels pasten spijtig genoeg niet meer op het registratieformulier.

Het volkslied

Vervolgens begonnen de jaren zeventig. Een decennium waarin het hooliganisme opkwam en waarin Schotland overstapte op een ander volkslied. Voordien werd bij Schotse sportwedstrijden altijd het God save the Queen gespeeld, net zoals dat in Engeland gebruikelijk was. De Schotten hadden niks met deze hymne. Niet zo gek als het zesde couplet in ogenschouw genomen wordt. 'Heer zorg dat maarschalk Wade [een hoge Engelse legerofficier], met hulp van uw Almacht zal overwinnen. Moge hij opruiing sussen en als een wervelstorm, opstandige Schotten vernietigen. God behoede de koningin!' Ook al was dit couplet niet meer in zwang, het zei toch wel iets over de oorsprong van dit lied. Omdat de Schotten er een traditie van maakten massaal door het God save the Queen heen te fluiten, werd het in de jaren zeventig

vervangen door *The flower of Scotland*.

Dit lied verhaalde over de overwinning van de Schotse koning Robert the Bruce op de Engelse koning Edward II in de slag bij Bannockburn. De Schotten waren tijdens deze veldslag in de minderheid, maar wonnen toch, in zekere zin een parallel met de underdogpositie en de prestatie van de Wembley Wizards in 1928. In 1314 verdreven de Schotten hun Engelse overheersers en herstelden ze hun onafhankelijkheid. *The flower of Scotland* was compleet gewijd aan deze slag. 'O bloem van Schotland, wanneer zien we uw gelijke weer, die vechten en stierven, voor uw kleine beetje heuvels en dalen en tegen hem op stonden, trotse Edward's leger, en hem terugstuurde naar huis, om nog eens na te denken.' De keuze voor dit in de jaren zestig gecomponeerde lied was kenmerkend voor hoe de Schotten hun eigen identiteit ontleenden aan hun antipathie tegen de Engelsen. Een ander, officieus volkslied, *Scots Wha Hae*, was een paar eeuwen ouder en verhaalde op een nog explicietere manier over dezelfde slag. 'Sla neer de trotse overheersers! Elke dode vijand is een tiran minder! Vrijheid ligt in elke slag! Laten wij doen of sterven!'

Geweld op het veld

Met dit soort teksten in gedachten was het niet zo verwonderlijk dat de strijd op en rond het voetbalveld wel eens ontaardde. Berucht was de confrontatie uit de jaren vijftig tussen de Schot Tommy Docherty en de legendarische Engelse aanvaller Tom Finney. Deze spelers waren ploeggenoten bij het Engelse Preston North End en Docherty stond erom bekend dat hij zijn maatje Finney tot in het absurde beschermde tegen zijn tegenstanders. Tijdens Schotland-Engeland golden echter andere regels. Tijdens een onderlinge confrontatie schopte Docherty Finney rücksichtslos onderuit, zodat de laatste per brancard het veld moest verlaten. Ook naast het veld ging het nogal eens mis. In het seizoen 1976/1977 viel de beslissing in het Home Championship zoals zo vaak in de laatste wedstrijd. Schotland won met 2-1 op Wembley en was kampioen. De Schotse supporters betraden massaal het veld, met dit keer veel minder vreedzame bedoelingen dan tijdens voorgaande edities. Het veld werd zorgvuldig gestript en behalve stukken gras ging ook een gebroken doellat als trofee mee naar Schotland.

Het toenemende geweld rond de wedstrijden zorgde ervoor dat het enthousiasme voor het Home Championship steeds meer verdween. Ook de concurrentie van de EK's en WK's deed de animo voor dit toernooi afnemen. Met name voor de gelouterde Engelse ploeg waren de successen in het Home

Championship op momenten dat het internationaal wat minder ging welkom, maar anders was het toch vooral een overbodig toernooi op een overvolle voetbalkalender. Andere redenen voor de afnemende belangstelling waren de matige toeschouwersaantallen (uiteraard behalve bij de confrontaties tussen Schotland en Engeland), de politieke onrust in Noord-Ierland en de wens van Engeland om tegen sterkere tegenstanders te spelen. Het toernooi kwam in 1984 aan zijn einde.

De daaropvolgende jaren speelden Engeland en Schotland om de zogenaamde Rous Cup. In eerste instantie bestond dit toernooi uit een onderlinge wedstrijd, later werd ook elke keer een Zuid-Amerikaanse tegenstander uitgenodigd en aan het deelnemersveld toegevoegd. Maar ook nu was het geweld niet te stoppen. Rond de wedstrijd op Wembley in mei 1988 viel er een dode, waren er tientallen gewonden en werden bijna tweehonderd mensen gearresteerd. Een jaar later was het weer raak. Waar Schotten traditiegetrouw massaal naar Wembley afreisden, was dit andersom veel minder het geval. Maar eind jaren tachtig was de situatie anders. Engelse clubs waren uitgesloten van Europees voetbal vanwege het Heizeldrama. Mede daarom reisden Engelse hooligans in 1989 massaal mee naar het Glasgowse Hampden Park, waar ze voor veel problemen zorgden. De Engelse voetbalbond, doodsbang voor nog een internationale ban, zag deze ontwikkeling met lede ogen aan. Na de wedstrijd in 1989 werd besloten de jaarlijkse ontmoetingen te schrappen.

Voetbal komt thuis

Sindsdien was er geen vaste plaats meer voor Engeland-Schotland op de voetbalkalender. Vanaf de allereerste wedstrijd in 1872 tot 1989 hadden de landen elkaar jaarlijks getroffen, met uitzondering van de oorlogsjaren. Na 1989 kwamen de landen elkaar in totaal nog maar drie keer tegen. Het leverde wel drie bijzondere wedstrijden op, zoals op het EK van 1996. Dit toernooi werd gehouden in Engeland, onder de slogan 'voetbal komt thuis'. Schotland plaatste zich net als het organiserende Engeland en het lot bepaalde dat de landen bij elkaar in de groep terecht kwamen. Voor de allereerste keer troffen Engeland en Schotland elkaar op een eindtoernooi. Aan de vooravond van de wedstrijd was er in de kranten veel aandacht, voor wat de 'Battle of Britain' genoemd werd. De Engelse bondscoach Terry Venables vertelde dat de wedstrijd een ergere strijd was dan die tussen Nederland en Duitsland. 'En dat is erg hè? Heeft ook met de oorlog te maken. Onze oorlogen gaan wat verder terug. Maar ik kan je zo de geschiedenisboeken aanreiken, waarin staat hoe het allemaal is begonnen.'

Ook de spelers Alan Shearer en Colin Hendry, ploeggenoten bij het Engelse Blackburn Rovers, uitten zich in dergelijke bewoordingen. 'Het hele jaar zijn we vrienden, maar op Wembley is hij negentig minuten lang mijn vijand. Ik ga niet het veld op om hem in elkaar te schoppen. Maar hij is en blijft een Schot. Als je niet tegen vliegende tackles of gemene overtredingen kan, kun je beter niet gaan kijken. Hij zal er ook niet voor terugdeinzen om mij een doods chop te geven', aldus Engelsman Shearer. De Schot Hendry: 'We hebben allemaal een bloedhekel aan de Engelsen. Misschien is het bij ons inderdaad nog erger dan andersom.' Dat was waarschijnlijk een juiste constatering, want een populair Schots supporterslied ging in die tijd als volgt: 'I'd love to go a wandering along the cliffs of Dover. And if I saw an Englishman I'd push the bastard over.' (Ik hou er van om langs de kliffen van Dover te lopen en als ik een Engelsman zag zou ik de klootzak naar beneden duwen.) Engeland won de wedstrijd met 2-0. Bij de stand 1-0 miste Gary McAllister een strafschop voor de Schotten, waarna Paul Gascoigne in dezelfde minuut wel scoorde. In de laatste groepswedstrijd incasseerde groepswinnaar Engeland bij een 4-0 voorsprong een tegentreffer van het Nederlands elftal. Dit doelpunt betekende dat niet Schotland maar Oranje met Engeland doorging naar de volgende ronde. Waarschijnlijk was dit geen kwade opzet, maar in Schotland rees het vermoeden dat de Engelsen hen bewust een hak hadden gezet.

Op weg naar het volgende EK kwamen de rivalen elkaar weer tegen. Beide landen eindigden als tweede in hun kwalificatiegroep, het lot bepaalde dat de play-offs twee nieuwe ontmoetingen tussen de Britse ploegen zouden opleveren. De belangstelling voor deze confrontaties was extreem groot. De kaarten voor de eerste wedstrijd waren binnen een half uur uitverkocht. Voor de tweede wedstrijd kon er telefonisch besteld worden, maar het complete telefoonverkeer werd door de grote belangstelling lamgelegd. De eerste wedstrijd, op 13 november in Glasgow, verliep pittig met tien gele kaarten. Engeland won met 2-0 door twee doelpunten van Paul Scholes. Rond de wedstrijd werden honderd-zeventig hooligans opgepakt. Vier dagen later won Schotland met 1-0 op Wembley, maar dat was niet genoeg voor kwalificatie.

De rivaliteit blijft

Met die wedstrijd aan het slot van de jaren negentig kwam er een einde aan een traditie. Niet alleen was de Schotse overwinning in Londen de alleraantalste voetbalwedstrijd in het oude Wembley, ook werd er sindsdien geen interland meer gespeeld tussen

de beide landen. De rivaliteit was echter nog niet verdwenen. De Schotse journalist Aidan Smith deed in aanloop naar het WK van 2006 (en in aanloop naar zijn huwelijk met een Engelse) een poging om als supporter van Engeland door het leven te gaan, met meer en minder succes. Met *Union Jock. Sleeping with the Auld Enemy* schreef hij in elk geval wel een grappig en onderhoudend boek, dat meer inzicht geeft in de verstandhouding tussen de beide landen. Zijn boek begint met een opvallende constatering: 'Als Engeland tegen een ander land dan Schotland speelt, verschuift onze steun niet naar de burens met wie wij een taal, een munteenheid en drie eeuwen van eenheid als de twee meest vooraanstaande onderdelen van het Verenigd Koninkrijk delen. Nee, we willen echt heel, heel erg graag dat Engeland verliest. Schotland-Engeland is 's werelds oudste voetbalrivaliteit en de grootste. Engelsen lijken lang niet zo gepassioneerd over deze wedstrijd te zijn, maar dat geeft niet, de Schotten hebben genoeg passie over. Voor de Schotten bepaalt de rivaliteit hun identiteit.'

Smith voegde daar nog aan toe dat bijvoorbeeld een dubieus mensenrechtenverleden geen belemmering zou zijn voor de Schotse steun aan Englands tegenstanders. Smith kreeg zijn afkeer van Engelsen van huis uit mee. Nooit had hij zijn vader zo horen vloeken als tijdens de WK-finale van 1966, toen Engeland wereldkampioen werd na het beruchte ten onrechte toegekende doelpunt van Geoff Hurst. De confrontatie met Engeland was voor de Schotten decennialang de wedstrijd van het jaar, waar 364 dagen naartoe geleefd werd. Al hadden Schotland en Engeland elkaar al een aantal jaren niet meer getroffen, ook in 2006 constateerde Smith nog steeds diezelfde rivaliteit. Schotland was er niet in geslaagd zich voor het WK in Duitsland te plaatsen, Engeland wel. Mars startte een grote reclamecampagne die Engeland moest begeleiden naar de WK-titel, onder het motto 'Believe'. De campagne 'Believe Mars' leverde in Schotland T-shirts

op met een alternatieve tekst: 'Believe Ma Arse' (vertaling overbodig). Zoals gebruikelijk verscheen er in Engeland ook een WK-lied. In Schotland werd een alternatief gemaakt: 'Come on Jason Scotland', een steunbetuiging aan de gelijknamige aanvaller van de Schotse club Sint Johnstone en Trinidad & Tobago, dat bij Engeland in de groep was ingedeeld. De Schotse krant Daily Record publiceerde een 'slechtste Engels elftal aller tijden' en bracht ook een begeleidend bordspel uit.

Ook politici lieten zich niet onbetuigd. De Schotse premier Jack McConnell kondigde aan tijdens het WK supporter te zullen zijn van Trinidad & Tobago. Een andere Schot, Gordon Brown, aasde op dat moment op het premierschap van Groot-Brittannië en zat dus in een moeilijker pakket. Zijn opmerking dat de goal van Gascoigne tegen Schotland op het EK van 1996 een van zijn favoriete voetbalmomenten was viel op zijn zachtst gezegd niet zo goed in Schotland. In Engeland ergerde men zich juist aan het gebrek aan steun in Schotland voor de Engelse nationale elf. Onder meer door dit soort discussies ontstond er in 2006 een wat agressief sfeertje rond de voetbalwedstrijden van Engeland. In Edinburgh kreeg een zevenjarig jongetje een klap voor zijn hoofd omdat hij een Engelandshirt aan had. In Aberdeen werd een invalide man om diezelfde reden uit zijn rolstoel gesleurd. Van het huis van een man die in het Schotse gehucht Coatbridge een Engelse vlag uit zijn raam had gehangen werden alle ruiten ingegooid. Al deze incidenten zorgden ervoor dat de in Schotland wonende Engelsen niet in het openbaar steun durfden te verlenen aan hun nationale elftal. Veel te juichen was er sowieso niet, Engeland ging in Duitsland roemloos ten onder.

Ook in de kwalificatie voor het EK van 2008 zette het land zichzelf te kijk, tot plezier van veel Schotten. Waar Schotland zegevierde in en tegen Frankrijk en zich bijna kwalificeerde voor het EK, verloor Engeland op het vernieuwde Wembley zijn laatste groepswedstrijd tegen het al geplaatste Kroatië en kon het plaatsing voor het eindtoernooi vergeten. Mogelijk had deze nederlaag een Schotse oorsprong. Aan de verbouwing van Wembley werkte een grote groep Schotse bouwvakkers mee, die om het stadion ongeluk te bezorgen Schotse shirts en sjaaltjes onder het veld hadden begraven. Tegen Kroatië werkte deze vloek in elk geval.

De Schotten hechten nog steeds veel belang aan de rivaliteit met de Engelsen. De Engelsen erkennen het belang van de wedstrijd, maar hebben de laatste decennia rivaliteiten opgebouwd met Argentinië en Duitsland die nog belangrijker gevonden worden. Het

gegeven dat Engeland-Schotland geen vaste plek meer heeft op de voetbalkalender is hier zowel oorzaak als gevolg van. Voorlopig ziet het er ook niet naar uit dat dit hersteld wordt. In 2011 zal het Home Championship nieuw leven ingeblazen worden. De bobo's van de Engelse voetbalbond hadden echter geen zin in deze nieuwe competitie met Schotland, Wales, Noord-Ierland en Ierland, waardoor het Engelse elftal niet van de partij zal zijn. Het is dus nog lang geen pais en vree op het eiland in de Noordzee.

Literatuur

Berdichevsky, Norman, *'Sibling rivalry: the Scottish and the English'* (2008).

Grootemaat, Frank, Burenruzies. *Voetbalinterlands vol strijd en rivaliteit* (Aalten 2010). (Te bestellen via info@fagus-uitgeverij.nl).

Smith, Aidan, *Sleeping with the Auld Enemy* (Londen 2008).

Wembley Wizards Scotland supporters club <http://wembleywizards.co.uk/index.html>.

Kritische kanttekeningen bij de Sportcanon van de Volkskrant

Uit onvrede over het ontbreken van sport in de *Canon van Nederland* (2006) heeft de sportredactie van de *Volkskrant* vorig jaar het initiatief genomen tot het opstellen van een sportcanon. Intussen zijn globale opzet en inhoud bekend en hebben verslaggevers van de *Volkskrant* in hun medium invulling gegeven aan drie van de in totaal 35 vensters. Bijgaand enkele eerste en deels ook voorlopige notities, al was het alleen maar omdat nog niet precies duidelijk is hoe de canon eruit komt te zien en wie wat schrijft.

Een serieuze onderneming

Voorafgaand aan de eerste drie vensters heeft Bart Jungmann, de initiatiefnemer van de sportcanon, in zijn krant een verantwoording van de canon afgelegd, onder de veelzeggende titel: 'Een gezaghebbende ketting'.ⁱ In die bijdrage schrijft hij onder meer dat het 'een canon [moest] worden met gezag, samengesteld door figuren die ertoe doen in de Nederlandse sport.' Uit zijn toelichting blijkt dat het om zes personen gaat: Kees Jansma en Ad van Liempt uit 'de sportjournalistieke hoek', Koen Breedveld en Theo Stevens als vertegenwoordigers van 'de sportwetenschap' en Michael van Praag en Erica Terpstra als representanten van 'het sportbestuur'. Dat mag inderdaad een zware commissie heten. Overigens hoefden de zes niet alles zelf te bedenken: 'Om de commissieleden een kontje te geven, hadden we met behulp van geïnteresseerde lezers een *longlist* gemaakt.' Verder heeft een kleine groep van externe deskundigen, zoals sportjournalisten en sporthistorici, ook suggesties aangedragen.ⁱⁱ

Aan het eind van zijn 'Verantwoording' van de sportcanon schrijft Jungmann: 'Misschien dat anderen er over tien jaar nog eens naar willen kijken en met de kennis van 2020 een plaats willen inruimen voor [Sven] Kramer, [Yvonne] Van Gennip, [Jan] Janssen of [Bep] Bakhuys', die volgens 'verschillende generaties vrienden en collega's' beslist hadden moeten worden opgenomen. 'Geschiedenis houdt nooit op.'ⁱⁱⁱ Hoewel daaruit een zekere relativering van 'zijn' sportcanon blijkt, geeft Jungmann tegelijk aan dat hij wel vertrouwen in de uitwerking ervan heeft, omdat die immers 'misschien' (pas) over 'tien jaar' bijstelling behoeft.^{iv} Het is

duidelijk dat de initiatiefnemers serieuze bedoelingen met hun canon hebben. Dat blijkt verder ook nog uit bijvoorbeeld de lengte van de tot nog toe verschenen stukken van de canon in de *Volkskrant* - per venster 1½ tot 2 pagina's - en uit de geplande eindpresentatie: webproducties, een boek en een televisie-uitzending.^v Over de precieze inhoud van het boek bestaat nog onduidelijkheid: 'Tot slot wordt alles [namelijk de 35 vensters] (en nog veel meer) in boekvorm uitgegeven.' Moeten we bij 'veel meer' misschien denken aan een lopend verhaal, waarin verband wordt aangebracht tussen de vensters? Of (ook) aan algemene, inleidende stukken? Gaat het om aanvullingen op de vensters, bijvoorbeeld in de vorm van verwijzingen naar relevante literatuur en websites, naar sportmusea en sporttempels? Ik kan me voorstellen dat daarvoor de canoncommissie aan het werk moet. Niettegenstaande het gewicht van de commissie zijn haar werkzaamheden tot nu toe bescheiden gebleven. Zo lijkt ze in één sessie de 35 vensters vastgesteld te hebben^{vi} en hebben derden - zoals gezegd verslaggevers van de *Volkskrant* - de tot nog toe verschenen onderwerpen uitgewerkt. Dat zou wel heel vlot zijn.

Beoogd doel en publiek

De hiervoor geschetste feiten hebben uiteraard consequenties voor het bereik van de sportcanon. Op zichzelf heeft de *Volkskrant*, met een gemiddelde oplage van ruim 250.000, een groot lezerspotentieel. Jungmann laat zich niet concreet uit over het doel en het publiek dat de sportredactie en de commissie voor ogen staat, hij geeft daarover hooguit indirect een indicatie. Sprekend over het nut van een sportcanon, stelt hij, in navolging van Paul Schnabel, de directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau: 'een canon symboliseert een gemeenschap omdat een canon het gemeenschappelijke benoemt en definieert.'^{vii} Kennelijk moet de canon dienen als samenbindend element en daarmee zou die dus voor een hele gemeenschap van belang moeten zijn. Dat betekent uiteraard nog niet dat ook ieder lid daarvan de canon zal bestuderen. Nu zou men eenvoudig kunnen stellen dat het publiek in eerste instantie bestaat uit iedere belangstellende lezer van de *Volkskrant* en bij de afsluiting eind dit jaar uit de kijkers naar het televisie-

programma en de kopers van het boek. Die constatering werkt evenwel weinig verhelderend: hoeveel mensen betreft het dan en waarom zijn ze geïnteresseerd in de sportcanon van *de Volkskrant*?

Opzet en inhoud^{viii}

De onderwerpen uit de sportcanon moeten 'in onderlinge samenhang [...] het verhaal vertellen van de vlucht die de sport in ruim een eeuw heeft genomen.' Daarin groeide het verschijnsel uit van 'elitair tijdverdrijf' tot 'massavermaak dat, passief en actief, tot alle lagen van de bevolking is doorgedrongen.' Die ontwikkeling houdt tegelijk in dat sport onderdeel is van de 'maatschappelijke geschiedenis. Nergens is de emancipatie van de vrouw zo zichtbaar als in de sport. Ook de veranderende verhouding tussen sport en politiek is veelzeggend.' De canon besteedt naast topsport ook nadrukkelijk aandacht aan breedtesport. In een sportcanon zijn sporthelden natuurlijk onmisbaar, maar de sportcanon wil beslist geen *Hall of Fame* zijn.

In de concrete uitwerking van de sportcanon heeft de *Canon van Nederland* in belangrijke opzichten blijkbaar als voorbeeld gediend. Zo delen beide canons naast een zware commissie een chronologische opzet en een indeling in vensters. Het beginpunt van de sportcanon ligt aan het eind van de 19de eeuw, met sportpionier en sportorganisator Pim Mulier als eerste onderwerp. De 35 onderwerpen zijn over de ruim honderd jaar van beschrijving gelijkmatig verdeeld. In beide canons zijn de vensters in drie hoofdgroepen opgesplitst. De *Canon van Nederland* onderscheidt personen, creaties en ont-

wikkelingen, de sportcanon (toch nog) vijftien 'sporticonen', 'zonder wie een sportcanon half werk zou zijn', acht 'gebeurtenissen of wedstrijden die, negatief én positief, een historische lading hebben' en twaalf 'ontwikkelingen' die 'buiten de boot dreigden te vallen' en waarvoor de commissie 'een bepaald ijkpunt' heeft bedacht. Meer concreet vallen bij de sportcanon onder 'sporticonen' bijvoorbeeld 'Jaap Eden' (1895), 'Fanny Blankers-Koen' (1948), 'Johan Crujff' (1971) en 'Esther Vergeer' (2000), onder 'gebeurtenissen' bijvoorbeeld 'Olympische Spelen' (1928), 'Watersnoodwedstrijd' (1953; → profvoetbal) en 'Elfstedentocht' (1986; → sportief-cultureel erfgoed) en, ten slotte, onder het kopje 'ontwikkelingen' bijvoorbeeld 'Ard en Keessie' (1966; → Oranjegevoel), 'Klupschaats' (1980; → wetenschappelijke bemoeienis met sport), en 'Slag van Beverwijk' (1997; → voetbalhooliganisme).ⁱ

De algemene opzet: waardering en kritiek

Het is maar de vraag of het wettelijk een gemis is dat sport in de *Canon van Nederland* ontbreekt. Het gaat daarin om 'een overzicht van belangrijke personen, teksten, kunstwerken, voorwerpen en verschijnselen uit de Nederlandse geschiedenis.'^x Zoals bekend heeft de commissie dat overzicht geconcretiseerd in de vorm van 50 onderwerpen uit de Nederlandse cultuur en geschiedenis. Volgens Frits van Oostrom, de voorzitter van de canoncommissie, is sport in zijn commissie wel aan de orde geweest, maar dan 'vooral als cultureel-historische uiting in de vorm van schaatsen of korfbal'^{xi}. Sport zou er dus in het 'beste' geval een beetje bij hebben gehangen. Het voordeel van een aparte canon is dat sport, een belangrijk onderwerp, daarin werkelijk centraal kan staan. En het fenomeen verdient substantiële aandacht. Het is een cliché, maar daarom niet minder waar: sport is allang niet meer weg te denken uit onze samenleving. Daarbij tellen niet alleen de sport en sportprestaties als zodanig, maar ook essentiële zaken als de sociale, politieke en economische context. Het is daarom van de *Volkskrant*-commissie een goede keuze geweest sport in een breder, maatschappelijk kader te beschrijven. Al hoe aansprekend ook de sportieve successen mogen zijn van bijvoorbeeld Ard Schenk, een van mijn sporthelden, het is heel goed verdedigbaar dat de commissie hem, in combinatie met Kees Verkerk, in de context van het zich in 1966 sterk manifesterende Oranjegevoel beschrijft. Waardering verdient ook de beslissing principieel aandacht te geven aan de breedtesport. Goede voorbeelden daarvan zijn de vensters over 'Blauw Wit', met het verenigingsleven als centraal onderwerp, en 'Trim je fit!'

Onduidelijkheid

Ik heb er hiervoor al op gewezen dat er in deze fase nog de nodige onduidelijkheid over de definitieve inhoud van de canon bestaat. Dat geldt ook voor de vormgeving van de vensters. Mocht de commissie, in navolging van Van Oostrom c.s., als aanvulling daarop kiezen voor de vaste onderdelen 'Vertakkingen', opgesplitst in 'Heden en verleden', en 'Schatkist' (met tastbare educatieve voorwerpen) en 'Verwijzingen' (met suggesties voor met name excursies, literatuur en websites), dan zal dat, zo vrees ik, toch niet genoeg zijn. Al hoe goed bedoeld ook, de gemiddelde lezer zal zich waarschijnlijk beperken tot de hoofdmoot van een venster, het 'Verhaal'. Heeft de *Canon van Nederland* nog het onderwijs achter zich, dat leerlingen tot uitstapjes en verdere studie kan aanzetten, de sportliefhebber is veel meer op zichzelf aangewezen. Om hem er zo goed mogelijk bij te betrekken, zouden de samenstellers kunnen overwegen voorlopig nog geen al te definitieve vorm aan hun canon te geven. Ik geef verderop nog meer argumenten voor die suggestie.

Er valt, heel voorzichtig, overigens wel wát te zeggen over de inhoud van de vensters. Er zijn dus tot nog toe^{XI} drie verschenen: 'Sport in beeld' (1959; ► invloed televisieregistratie op popularisering topsport), 'Humphrey Mijnals' (1960; ► eerste zwarte speler in Nederlands elftal) en 'Feyenoord' (1970; ► eerste Nederlandse club die Europa Cup won). Daarvan wordt alleen het eerstgenoemde venster in een bredere maatschappelijke context beschreven. In de beide andere beperken de schrijvers zich tot het onderwerp, dat bovendien op nogal anekdotische wijze inhoud krijgt. Anders ook dan aangekondigd vertonen de drie vensters onderling weinig verband. Dat is des te opvallender omdat ze uit vrijwel dezelfde tijd dateren. Maar mogelijk zal dus bij de boekpresentatie blijken of en hoe de commissie de vijftien 'sporticonen', acht 'gebeurtenissen' en twaalf 'ontwikkelingen' met elkaar wil en kan verbinden. Het is duidelijk dat de gekozen chronologische opzet daarbij een goed bindmiddel kan zijn. Op die wijze is in principe het gehele tijdvak van beschrijving afgedekt, zeker ook omdat de 35 vensters, zoals gezegd, keurig over de ruim honderd jaar zijn verdeeld. Chronologie verkleint de kans op overaccentuering van de eigen beleefde sportgeschiedenis. En vanzelfsprekend maakt een chronologische opzet het risico van 'echte' hiaten kleiner.

Toch kleeft er aan die werkwijze in mijn ogen tegelijk ook een reëel bezwaar. Omdat nu elke periode (van klaarblijkelijk ongeveer tien jaar) binnen het gehele tijd-

rek vertegenwoordigd 'moest' zijn, dreigt het gevaar dat ook minder belangrijke personen, thema's en gebeurtenissen aan de orde komen. Zo zijn de jaren '20 afgedekt door de (uiteraard terecht opgenomen) Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam, maar ook door Charles Pahud de Mortanges. Door wie? 'Met Olympisch goud behangen ruiter. Tweevoudig winnaar bij de Spelen in 1928. De luitenant-generaal trad na zijn sportieve loopbaan toe tot het IOC', zo zegt de toelichting op het venster. Ik kom hier op een wezenlijk punt. Kiest de commissie voor personen en onderwerpen die ook later van belang zijn geweest en nog steeds tot de verbeelding spreken of kijkt ze allereerst naar de 'waarde' die ze destijds vertegenwoordigden? In een canon, die, om met de commissie te spreken, 'het gemeenschappelijke benoemt en definieert', zou de focus m.i. op de eerste werkwijze moeten liggen. Als de nadruk ligt op volledigheid, zoals in een wetenschappelijk verantwoord sporthistorisch overzicht, kan er ook aandacht zijn voor (in onze tijd) minder belangrijke gebeurtenissen, ontwikkelingen en vooral ook personen. Wat nu de positie van Pahud de Mortanges betreft: hij past naar mijn mening eerder in een sporthistorisch overzicht dan in een canon. Dat heeft zeker ook te maken met de discipline die hij beoefende. Nederland is, ondanks een Anky van Grunsven, nog steeds geen ruitersportland. Er is nóg een reden een vraagteken bij de keuze van Pahud de Mortanges te zetten: zijn verdiensten hadden bij het ook nog grotendeels gelijktijdige venster over de Olympische Spelen van 1928 kunnen worden verantwoord. Ik zit intussen al bij de keuze van de onderwerpen, maar wil daaraan nog apart aandacht besteden.

Dichttimmeren

Gezien de ambities van *de Volkskrant* met zijn sportcanon, is het inzetten van een zware commissie een logische beslissing geweest. Jungmann noemt in dat verband ook nog een ander aspect: 'Gezaghebbenden lokken alleen maar kritiek uit en dat is goed.'^{XIII} Dat laatste onderschrijf ik graag, maar of deze commissie van veel kanten kritiek zal oproepen, valt toch te betwijfelen. Anders dan bij de *Canon van Nederland*, waarover heel wat historici en andere deskundigen kunnen oordelen, is het reservoir aan sporthistorici beperkt. Bovendien kan worden vastgesteld dat de presentatie van de canon ook niet meteen tot een discussie uitnodigt. De stof is weliswaar in 35, mettertijd ongetwijfeld vlot geschreven brokken opgedeeld, maar die zijn door hun lengte voor de doorsnee sportliefhebber bepaald niet hapklaar en aan het eind wacht dan ook nog een dik boek. Om ervoor te zorgen dat de sportcanon van

de Volkskrant wel onderwerp van discussie wordt, zou juist niet moeten worden aangestuurd op een, ook nog eventuele, bijstelling in pas 2020. Een belangrijk voordeel daarvan is dat het aantal betrokkenen zal toenemen. De krant is bij uitstek in de gelegenheid in gesprek te blijven met zijn lezers, op papier, via internet. En natuurlijk kan ook dan een deskundige commissie de suggesties op hun waarde beoordelen. Daarmee kan tegelijk het mogelijke gevaar worden weggenomen van een 'malle internetrace', waarvoor Bart Jungmann op zichzelf terecht bang is.^{xiv}

Met de door mij bepleite werkwijze hangt nog een ander voordeel samen. Los van de opzet van de canon dreigt het gevaar van een hype. Een onderwerp, in dit geval de sportcanon, staat even in de belangstelling, maar wordt al snel verdrongen door ander nieuws (dat op zijn beurt hetzelfde lot treft). Het bewust scheppen van mogelijkheden tot discussie, aanvulling en vernieuwing - wezenskenmerken van wetenschap - houdt de materie levend.

Een laatste reden om de sportcanon niet meteen dicht te timmeren is het per definitie subjectieve karakter ervan.^{xv} Er is natuurlijk altijd discussie mogelijk (en wat mij betreft dus ook nodig) over opzet en inhoud van een als wetenschappelijk verantwoord bedoelde sportcanon. Dat heeft te maken met factoren als uitgangspunten, individuele voorkeuren en veranderende inzichten, bijvoorbeeld op basis van nieuwe kennis of een andere tijdgeest. Een goed bewijs van de betrekkelijkheid van een canon geeft de website van Max Dohle, met daarop een interactieve sportcanon met 25 vensters over thema's en gebeurtenissen en een aparte, eveneens interactieve canon over twaalf personen.^{xvi} Het is lastig om de vensters van *de Volkskrant* en die van Dohle inhoudelijk met elkaar te vergelijken, omdat we het bij de krant op dit moment in vrijwel alle gevallen nog moeten doen met een summier toelichting op het onderwerp. Het lijkt er evenwel op dat meer dan de helft van Dohles 25 vensters over thema's en gebeurtenissen niet bij *de Volkskrant* voorkomt en dat niet alleen omdat Dohle vijf thema's en gebeurtenissen meer heeft en negen vóór 1889 - het eerste jaartal van *de Volkskrant* - laat beginnen.^{xvii}

Als we ons bepalen tot de periode vanaf 1889, dan ontbreken in de krant (zelfstandige) vensters over de '[Internationale] sporttentoonstelling' (1892) in Scheveningen, 'Het eerste goud' (1900; Nederland wint goud bij roeien op O.S. van 1900 in Parijs), 'Gymnastiek op school' (1901), 'De vierdaagse' (1909),

'Verzuiling'(1920), 'Sport in de oorlog' (1940-1945) en 'De verloren finale' (1974; WK voetbal). Anderzijds heeft *de Volkskrant* wel en Dohle geen vensters over 'Sportfondsenbad' (1928; ▶ opkomst van sporthallen en sportscholen), 'Olympische boycot' (1956; ▶ sport als politiek drukmiddel), 'Sport in beeld' (1959; ▶ invloed televisieregistratie op popularisering topsport), 'Humphrey Mijnals (1960; ▶ eerste zwarte speler in Nederlands elftal), 'Feyenoord' (1970; ▶ eerste Nederlandse club die Europa Cup won), 'TT Assen' (▶ met 100.000 toeschouwers grootste Nederlandse sportevenement), 'Volleybalgoud' (1996; ▶ goud op OS van 1996; kroon op het zogenoemde Bankrasmodel), 'Slag van Beverwijk' (1997; ▶ voetbalhooliganisme), 'WK Hockey 1998' (▶ ontwikkeling van hockey van elitair tijdverdrijf tot massaproduct), 'Sydney' (2000; ▶ aanzet tot beter topsportklimaat) en 'Olympisch plan 2028' (▶ Deltaplan om van Nederland een topsportland te maken').

Wat beide canons min of meer delen zijn de acht vensters over (ik noem steeds eerst *de Volkskrant* en dan Dohle) 'Wonder van Houtrust' (1913; ▶ eerste zege Nederlands elftal op Engelse amateurs)/ 'De amateurstatus' (1850-1972), 'Olympische Spelen' (1928)/ 'Olympische Spelen' (1928), 'Watersnoodwedstrijd' (1953; ▶ aanzet tot betaald voetbal)/ 'Betaald voetbal' (1954), 'Ard en Keessie' (1966; ▶ Oranjegevoel)/ 'Oranjegekte' (1990), 'Trim je fit!' (1968)/ 'Fitness' (2000), 'Klupschaats'(1980)/ 'Nieuw materiaal' (1980), 'Elfstedentocht' (1986)/ 'Elfstedenwedstrijd' (1909), 'Tour de dopage' (1998)/ 'Genetische doping' (2025).

De conclusie kan zijn dat de verschillen tussen beide canons aanzienlijk zijn. Men kan dat als een probleem beschouwen en zich vastbijten in het eigen gelijk, maar het lijkt me vruchtbaarder de verschillen te zien als een uitnodiging tot verder onderzoek en een nadere standpuntbepaling. Het betekent uiteraard niet dat men geen (gemotiveerde) kritiek kan hebben. Waar het in essentie om gaat, is dat de gekozen werkwijze en het geheel van vensters, samen met de concrete uitwerking daarvan én met inleidende en verbindende stukken, een betrouwbaar 'richtsnoer'^{xviii} moet geven van de geschiedenis van de Nederlandse sport.

De concrete vensters ter discussie

Zoals gezegd heeft *de Volkskrant* gekozen voor 35 vensters. Dat aantal wordt overigens niet gemotiveerd. Het hadden er uiteraard minder, maar misschien wel eerder ook meer kunnen zijn: het aantal relevante onderwerpen met betrekking tot personen, gebeurte-

nissen en ontwikkelingen bedraagt natuurlijk niet precies 35 (en de onderlinge verhouding niet 15, 8 en 12). Ter vergelijking: op de longlist stonden ruim honderd onderwerpen.^{xxix} De commissie zal het aantal vensters waarschijnlijk alleen al om praktische redenen - ruimtebeslag, beschikbare tijd en mankracht, financiële aspecten - tamelijk beperkt hebben willen houden. Waar het bij de betrouwbaarheid om gaat, is dat de gekozen vensters geven wat ze beloven: een canon van de Nederlandse sport.

Ik maak in dat verband een aantal opmerkingen. Het zou daarbij al te gemakkelijk zijn op personen te wijzen die ontbreken. Zo is er geen (aparte) plaats voor bijvoorbeeld Ton Sijbrands en Pieter van den Hoogenband, ook in internationaal opzicht toch bepaald geen kleine jongens.^{xx} Dat heeft echter niet zoveel zin: de website van Max Dohle laat zien dat in sport geïnteresseerden allemaal met hun eigen lijstje komen en dat is geen verrassing. Ik zal me dus vooral op gebeurtenissen en ontwikkelingen richten, maar me ook daarbij beperken, al was het inderdaad alleen al om praktische redenen.

Ontbreken van voorgeschiedenis

Het is in mijn ogen opmerkelijk dat de commissie haar vensters pas rond 1890 laat beginnen. Kennelijk - maar ze expliciteert het in de krant niet - ligt het begin voor de commissie bij de entree in Nederland van de destijds moderne, meest Engelse sporten, met Pim Mulier als gangmaker. Ons land kende toen evenwel al een eeuwenoude traditie van inheemse vermaken. Natuurlijk verschilden die in belangrijke opzichten van de moderne sporten. Daarbij valt te denken aan bijvoorbeeld hun behoudende inslag, gebondenheid aan (vooral) het platteland, volksaardige karakter en hun gebrek aan standaardisering van de spelregels. Aan de andere kant zorgden de vermaken wel voor een 'sportieve infrastructuur'. Nog in 1910 stonden in 'de populariteitsrangorde van georganiseerde sporten' schaatsen met 17.000 en kaatsen met 10.000 beoefenaren bovenaan de lijst.^{xxi} Een belangrijk aspect van de infrastructuur vormt uiteraard de organisatie. Die lag aanvankelijk vooral in handen van kasteleins. Nog net voor de komst van de moderne sporten, namelijk ongeveer vanaf het midden van de 19de eeuw, kwam een nieuwe en democratische vorm van organisatie op: de vereniging.^{xxii} Die zou voortaan de basis vormen voor oud en nieuw. Al hoe verschillend van karakter dus ook, de traditionele vermaken hebben in zekere zin het pad geëffend voor de moderne sporten. Maar er zijn meer *doorgaande lijnen*, het kader waartoe ik me beperk. Ik

noem er twee en doe dat heel kort.

Ik heb er al een paar keer op gewezen dat *de Volkskrant* zijn 35 vensters (terecht) in een breder, maatschappelijk kader wil plaatsen.^{xxiii} Net als moderne sporten laten traditionele vermaken zich op zinvolle wijze bestuderen in hun sociale context. Uit welke maatschappelijke lagen kwamen de kolvers en kegelaars, wie zeilden of harddraafden met hun paarden, wie deden mee aan de schuttersfeesten?

Veel beoefenaren van traditionele vermaken kwamen uit 'het volk' (in tegenstelling tot de aanvankelijke representanten van de moderne sporten). Bij de bestudering van die vermaken hoort ook de bemoeienis van de maatschappelijke bovenlaag om hen te ontwikkelen, te beschaven en daardoor tot een zekere welvaart te brengen.^{xxiv}

Het amateurisme is een actueel, belangrijk en interessant onderwerp in de sportgeschiedenis. Juist ook op dit punt is het zinvol de traditionele vermaken te vergelijken met de toenmalige moderne (Engelse) sporten, die, zoals uiteraard bekend, het amateuristische ideaal voorstonden. Uit recent onderzoek blijkt dat er reden is het belang van het amateurisme in de sport te relativeren. Tegelijk is duidelijk geworden dat de huidige professionele en commerciële sporten al eeuwenoude voorlopers hebben in traditionele vermaken als kaatsen en (kortebaan)schaatsen.^{xxv}

Mijn punt is nu dat onze kennis van en ons inzicht in de moderne sporten zou toenemen als er ook aandacht zou worden besteed aan de traditionele vermaken. Wat is het verband tussen beide, waar liggen de overeenkomsten, waar de verschillen? Zo'n vergelijking ligt des te meer voor de hand omdat net ook traditionele vermaken goed zijn gedocumenteerd en bestudeerd, in Nederland in het algemeen en in provinciaal verband allereerst in Friesland.^{xxvi}

Andere omissies

Het gemis uit zich niet alleen aan de 'voorkant' van de moderne sporten, we zouden kunnen stellen dat ook de zijkant, de verbreding ontbreekt. Het is heel opvallend dat geen van de 35 vensters is gewijd aan het internationale kader van de moderne sport. Wie wat zinvols wil zeggen over welke moderne sport dan ook, zal daarbij tevens oog moeten hebben voor het internationale perspectief. De tijd dat bij moderne sporten als voetbal, tennis, hockey, zwemmen, atletiek en wielrennen de nadruk lag op nationale prestaties, komt steeds verder achter ons te liggen. Hoewel ik daarover geen

concrete onderzoeksgegevens heb, durf ik de stelling wel aan dat in het algemeen gesproken EK's, WK's en Olympische Spelen meer tellen dan een landskampioenschap (zie ook het eind van het volgende subhoofdstukje).^{xxvii} Deze trend zou uitstekend onder te brengen zijn in een venster onder de afdeling 'ontwikkelingen'.

Een derde onderwerp waarover ik graag een apart venster had gezien, is de economische betekenis van sport. Ook daaraan zitten internationale aspecten. Er loopt een rode draad van de kasteleins van vroeger naar hun hedendaagse opvolgers. Die vormen overigens een heel wat bonter geheel. Zo zorgen bijvoorbeeld fabrikanten van spelmateriaal, sportkleding en van producten op het gebied van de gezondscultuur, reclamemakers en mediamensen ervoor dat sport is uitgegroeid tot een miljardenindustrie, waardoor spelers vaak absurd hoge verdiensten kunnen claimen. Ook de speelaccomodaties en de infrastructuur, bijvoorbeeld voor de Olympische Spelen, vergen miljarden.^{xxviii} De commercie heeft een enorme, nog steeds groeiende invloed op de sport. Het belang van het item blijkt ook hieruit dat de Rijksuniversiteit Groningen een (bijzonder) hoogleraar sporteconomie kent.

Om de cirkel rond te maken, blijf ik voor het laatste voorbeeld van een omissie weer dicht bij huis. Als motivatie om een venster aan de Elfstedentocht te wijden, stelt de commissie: 'schoolvoorbeeld van sportief-cultureel erfgoed'. Zeker in die context is het opvallend dat het korfbal geen plaats heeft gekregen. Juist omdat het geen wereldsport is, maar een bij uitstek Nederlands fenomeen, hecht Van Oostrom er cultuurhistorische waarde aan. De geschiedenis van het korfbal is bekend.^{xxix} Aan het begin van de 20ste eeuw ontwikkelde Nico Broekhuysen het spel in Nederland, waarvoor hij de basis in 1902 in Zweden had opgedaan. Hoezeer het korfbal al vroeg als typisch Nederlandse sport werd gevoeld, blijkt ook hieruit dat het op de Spelen van 1928 de officiële nationale demonstratiesport was.^{xx}

Overdaad

Behalve te weinig biedt de canon van *de Volkskrant* een enkele keer ook te veel. Het betreft hier met name de vensters over de Olympische Spelen. Naast een zelfstandig venster over de Olympische Spelen van 1928 is er, terecht trouwens, ook eentje over 'Olympische boycot' (Melbourne, 1956 ▶ sport en politiek) en, als enige toekomstgerichte, een derde over 'Olympisch plan 2028'. Daarnaast spelen in de toelichting op maar liefst zeven vensters de Olympische Spelen een rol, meest in

het kader van individuele prestaties ('Charles Pahud de Mortanges', 'Rie Mastenbroek', 'Fanny Blankers-Koen', 'Sjoukje Dijkstra', 'Anton Geesink' (en, in zekere zin, ook nog 'Esther Vergeer' (2000; drievoudig winnares O.S. voor niet-valide sporters), soms als onderdeel van 'gebeurtenissen' ('Volleybalgoud' (1996), 'Sydney' (2000). Al hoe belangrijk de Spelen ook mogen zijn, dit lijkt me toch werkelijk te veel. De toelichting op 'Olympisch Plan 2028', zo ongeveer het enige onderwerp dat niet op de longlist stond, zegt het volgende: 'NOC*NSF ontwikkelde een Deltaplan om van Nederland een topsportland te maken met als gedroomd sluitstuk de organisatie van de Olympische Spelen in 2028. De politiek heeft het initiatief kamerbreed omarmd.' Maar nog twee vensters daarvoor komt de topsport ook al aan de orde. In de toelichting op 'Sydney' staat: 'Nooit eerder (of later) had Nederland zoveel succes bij de Olympische Spelen als in 2000. Het zou de aanzet worden tot een beter topsportklimaat.' Die twee, ook nog grotendeels gelijktijdige, vensters hadden in elkaar moeten worden geschoven.

De vrijkomende ruimte had beter besteed kunnen worden aan de 'Internationale Sport-, Visscherij en Paardententoonstelling van 1892' in Scheveningen. Niet de Olympische Spelen van 1928 vormen het eerste grote sportspektakel in Nederland, maar de Tentoonstelling van 1892. Die bood, naast een omvangrijke expositie van meer dan 10.000 m², met een grote en rijke inzending van het Koninklijk Huis, ook een hele zomer lang wedstrijden. Het bijzondere was dat daarbij zowel traditionele vermaken (bijvoorbeeld kaatsen, kegelen en kolven) als moderne sporten (bijvoorbeeld voetbal, cricket en croquet) op het programma stonden. Sommige sporten, als biljarten, zeilen, wielrennen en tennis, hadden een internationaal karakter. Ook de tentoonstelling in engere zin vormde een combinatie van traditionele en moderne elementen, van benen schaatsen tot de modernste rijwielen. De sporttentoonstelling liet daarmee tegelijkertijd een versmalling naar het regionale en een verbreding naar het internationale zien. Tijdens de Sporttentoonstelling werd de ISU opgericht, met een nog jonge Pim Mulier (*1865) als drijvende kracht. De vensters van de sport werden niet in 1928, maar al in 1892 wijdopen gezet. Scheveningen trok maar liefst 600.000 toeschouwers, een aantal dat te vergelijken is met dat van de Olympische Spelen 36 jaar later in Amsterdam. Een venster over de Internationale Sporttentoonstelling van 1892 had ook fraai de overgang van traditionele vermaken naar moderne sporten kunnen laten zien. Die

bestonden in 1892 nog broederlijk naast elkaar.^{xxx}

Ook voor de overige zeven vensters over onderwerpen die aan de Olympische Spelen zijn gerelateerd, is het de vraag of dat item wel zó veel aandacht verdient. Nogeens, het zou onzinnig zijn het belang van de Spelen te ontkennen, maar er is meer. Dat geldt zeker als we bedenken dat de canon van *de Volkskrant* natuurlijk primair een nationale aangelegenheid is. Uit recent onderzoek van Hendrik Beerda Brand Consultancy onder 2.000 respondenten blijkt dat de Olympische Spelen 'slechts' de derde plaats bezet in de 'Top-10 van sterkste merken in de Nederlandse sportsector'. Bovenaan staat de Elfstedentocht, op plaats twee Edwin van der Sar. Het belang dat Nederlanders aan het schaatsen hechten, blijkt ook uit het vervolg van het lijstje: de nummers 4, 6, 7 en 9 worden ingenomen door respectievelijk Sven Kramer, het WK schaatsen, Marianne Timmer en het EK schaatsen.^{xxxii} Daarmee is het schaatsen maar liefst vijf van de tien keer vertegenwoordigd (het voetbal bezet drie plaatsen, het wielrennen één). Natuurlijk, het gaat in het onderzoek van Beerda Brand Consultancy om een momentopname, maar het bevestigt wel het beeld van schaatsen als nationale sport. In de canon van *de Volkskrant* is overigens veel en vanuit verschillende invalshoeken aandacht voor het schaatsen. Ik heb ze apart alle al genoemd, maar zet ze hier nog eens bij elkaar: 'Jaap Eden' (1895; ▶ 'eerste sporticoon' (als schaatser en wielrenner)), 'Ard en Keessie' (1966; ▶ Oranjegevoel), 'Klapschaats' (1980; ▶ wetenschappelijke bemoeienis met sport) en 'Elfstedentocht' (1986; ▶ soporatiefcultureel erfgoed).^{xxx}

Samenvatting en besluit

de Volkskrant verdient veel waardering voor zijn initiatief tot het opstellen van een (serieuze) canon van de Nederlandse sport. Ik kan me over het geheel genomen vinden in de opzet en algemene uitgangspunten. Ik ben daarbij overigens voorzichtig, omdat nog niet alles duidelijk is. Zo zijn er tot nog toe slechts drie van de 35 vensters in *de Volkskrant* beschreven, die, met nog met aanvullende informatie, aan het eind van dit jaar in boekvorm worden gepresenteerd. Vooral het voornemen - de feitelijke uitwerking moet nog komen - sport in zijn maatschappelijke context te beschrijven, spreekt me aan. Een gevolg daarvan is dat slechts een deel van de vensters is gewijd aan 'sporticonen' (15). Acht vensters gaan over 'gebeurtenissen', terwijl in twaalf 'ontwikkelingen' centraal staan.

Het is eveneens een goed besluit de 35 vensters in onderlinge samenhang te beschrijven, al is ook daar tot

nu toe nog maar weinig van gebleken.

Ten slotte valt de zorgvuldige werkwijze - raadpleging van lezers en een kleine groep van deskundigen, eigen inbreng van de sportredactie en, op basis daarvan, keuze van de vensters door een groep van zes deskundigen, uit verschillende hoeken - op zichzelf te prijzen.

Toch plaats ik bij de werkwijze ook kanttekeningen. Ondanks de consciëntieuze aanpak, zou ik de sportcanon zeker in dit stadium een minder definitieve vorm en status willen geven dan de samenstellers voor ogen staat. Naast het algemene probleem dat elke keuze onvermijdelijk op een zekere subjectiviteit berust, geldt voor sporthistorie als extra bezwaar dat het nog een jonge, weinig ontwikkelde discipline in Nederland is. Anders gezegd: we weten nog zo veel niet. Dat lijkt me op zichzelf al een goede reden de canon voorlopig 'open' te houden. Bovendien bevordert een 'open' canon de betrokkenheid van geïnteresseerden.

Hoewel de keuze van veel van de vastgestelde 35 vensters in mijn ogen op reële gronden berust, heb ik ook hier behoefte tot het geven van kritisch commentaar. Ik concentreer me daarbij op de vensters over 'ontwikkelingen' en 'gebeurtenissen' (het is al te gemakkelijk commentaar op 'sporticonen' te geven).

Ik mis een aantal vensters. Ik beperk me tot de belangrijkste. De canon is uitsluitend gericht op de moderne

sporten en laat de voorgeschiedenis ervan helemaal buiten beschouwing. De vaak eeuwenoude, traditionele spelen hadden zeker een plaats verdiend, al was het alleen maar omdat de moderne sporten daarmee in meer dan één opzicht zijn verbonden ('infrastructuur', sociale context, amateurisme/professionalisme). Als overgang tussen oud en nieuw had heel organisch de 'Internationale Sporttentoonstelling' van 1892 in Scheveningen kunnen dienen. Daarbij ging het niet alleen om een tentoonstelling, maar ook om een lange reeks wedstrijden op het gebied van traditionele vormen en moderne sporten (van de laatste hadden sommige een internationaal karakter).

Ook al draagt de sportcanon van *de Volkskrant* een nationaal karakter, dat betekent nog niet dat in de vensters de internationale context mag ontbreken, zoals nu het geval is. Geen enkele moderne sport wordt alleen maar in Nederland beoefend.

Ik had ook graag apart aandacht willen zien voor de economische betekenis van sport. Het gaat daarbij om miljarden. Sport is uitgegroeid tot een economische factor van belang. Ook bij dit venster hadden internationale lijnen kunnen worden getrokken.

Ten slotte acht ik het opmerkelijk dat het korfbal ontbreekt, een bij uitstek juist Nederlandse sport. Met de Elfstedentocht hoort het korfbal tot het sportief-culturele erfgoed.

Maar er is ook een teveel. De focus ligt wel heel sterk op de Olympische Spelen: drie vensters zijn rondom dat onderwerp opgezet (waaronder het 'Olympisch plan 2028', het enige toekomstgerichte item), terwijl het onderwerp in 7 vensters expliciet in de toelichting op het (hoofd-)onderwerp wordt genoemd. Die aandacht voor de Spelen acht ik overtrokken. Dat wringt temeer omdat het totale aantal vensters (35) tamelijk beperkt is. Ik kom daarmee tot de opvallende conclusie dat er zowel te weinig aandacht is voor nationale als internationale onderwerpen (zij het laatste met uitzondering van de Olympische Spelen).

Al met al ligt er nu een voor een klein deel uitgewerkte schets voor een canon van de Nederlandse sport. Ik heb, zoveel mogelijk binnen de uitgangspunten van de commissie, geprobeerd daarop constructief commentaar te geven. Ik heb dat gedaan in het besef dat daarbij een zekere subjectiviteit onvermijdelijk is. Tegelijk hoop ik ook dat mijn bijdrage de aanleiding mag zijn tot een verdere discussie over opzet en inhoud van een canon van de Nederlandse sport. Die kan daardoor alleen maar bruikbaar worden.

ⁱ *de Volkskrant*, 27 maart 2010.

ⁱⁱ Ik hoorde zelf ook tot dat kleine groepje. Uiteraard was het meedenken een vrijblijvende zaak: de samenstellers van de canon namen uiteindelijk de beslissing.

ⁱⁱⁱ Zonder een oordeel te willen vellen over de verdiensten van de 4 genoemde sporters, lijkt het me verstandig alleen personen op te nemen die hun sportcarrière hebben beëindigd: pas dan is het mogelijk tot een afgewogen oordeel over hun belang te komen.

^{iv} De eerste serieuze (deel)kritiek is intussen ook al gekomen. In *de Volkskrant* van 10 april j.l. beklagt Arne van Mourik, redacteur van *De Problemist*, 'het vakblad voor damcompositiekunst', zich erover dat het dammen geen (zelfstandige) plaats in de sportcanon heeft gekregen.

^v Bart Jungmann. 'Hoog tijd voor een sportcanon (drie): hoe pakken we dat aan?' In: *de Volkskrant*, 27 juni 2009.

^{vi} 'Het werd die woensdagochtend een uitwisseling van lijstjes, van toevoegen en schrappen, van geven en nemen. Het duurde even voordat Kees Jansma ervan overtuigd was dat zowel Michels als Cruijff een eigen venster verdiende.' Jungmann, aangehaald werk noot 1.

^{vii} Dat is heel wat anders dan de samenstellers van de Deense sportcanon voor ogen stond: die wilden volgens een bericht van drie april 2008 in *Trouw* ('Cartoons halen 'canon' van de democratie net niet') de Denen 'sportieve rolmodellen' geven. Om die reden is Bjarne Riis, Tourwinnaar, maar ook dopinggebruiker, uit de canon verwijderd. Er zijn uiteraard ook nog andere doelen denkbaar, met name het genereren en verspreiden van kennis.

^{viii} De beschrijving van deze paragraaf berust op de in noot 1 genoemde bron.

^{ix} De commissie geeft als jaartal bij een venster niet steeds het beginpunt van een gebeurtenis, ontwikkeling of de te beschrijven carrière van een sporticoon, maar laat dat samenvallen met een hoogtepunt. Ik neem aan dat de aanloopperiode wel wordt verantwoord.

^x Op: <http://www.rijksoverheid.nl/.../vragen-en-antwoorden/wat-is-de-canon-van-nederland.html/> -

^{xi} In: Bart Jungmann. 'Hoog tijd voor een sportcanon'. In: *de Volkskrant*, 25 april 2009.

^{xii} Ik heb het artikel afgesloten op 11 mei.

^{xiii} In: 'Hoog tijd voor een sportcanon (4). It sil heve'. In: *de Volkskrant*, 28 november 2009.

^{xiv} Bart Jungmann, aangehaald werk 11.

^{xv} Naast subjectiviteit speelt volgens Geert Buelens - en ik ben dat met hem eens - ideologie mee: 'Het opstellen van een canon is een bij uitstek *ideologische* bezigheid. Het niet-opstellen van een canon is dat evenzeer. Ideologie is overal, we kunnen er dus maar beter voor uitkomen en rekenschap afleggen van onze keuzes.' (*De Standaard*, 11 september 2008).

^{xvi} <http://www.canonvandesport.nl/index.php?option...7...> De website biedt een chronologisch overzicht van de Nederlandse sportgeschiedenis: van de oudste schaatsen tot genetische doping.. Dat overzicht roept (nog?) weinig discussie op, maar de canon van sporters is al door 12 betrokkenen op eigen wijze ingevuld. Anders dan Nico van Horn, heb ik

een bescheiden bijdrage geleverd aan het overzicht van thema's en gebeurtenissen.

^{xvii} Soms komt een venster van voor 1889 bij Dohle (deels) terug in een venster bij *de Volkskrant*. Dat geldt bijvoorbeeld voor '1860: De sportvereniging' / 'Blauw Wit' (1916) en '1879: Pim Mulier' / 'Pim Mulier' (1889).

^{xviii} *Van Dale. Groot woordenboek der Nederlandse taal* (Utrecht/Antwerpen, 1984¹¹), deel I, p. 48 drie omschrijft 'canon' onder meer als 'regel, richtsnoer; maatstaf'.

^{xix} Het merendeel daarvan wordt ingenomen door personen. Met name het aantal op te nemen personen is uitermate rekbaar. Een goed voorbeeld daarvan geeft *De Top 500. De Beste Nederlandse Sporters van de 20ste eeuw* (Maarsse, 1999). Er is in die canonachtige publicatie dus gekozen voor maar liefst 500 topsporters. Overeenkomsten met de canon van *de Volkskrant* zijn de periode van beschrijving en een serieuze redactie (Anton Witkamp en Leo van de Ruit), die werd bijgestaan door een zware commissie van advies (Fanny Blankers-Koen, André Bolhuis, Johan Crujff, Anton Geesink en Erica Terpstra), terwijl de wetenschappelijke inleiding van Theo Stevens is.

^{xx} Ik neem aan dat via het venster over 'Rie Mastenbroek' (19 drie6) de belangrijke discipline van het zwemmen met zijn sterren als Marie ('Zus') Braun, Ada Kok, Inge de Bruijn en dus ook Pieter van den Hoogenband goed vertegenwoordigd zal zijn.

^{xxi} Maarten van Bottenburg. *Verborgene competitie. Over de uiteenlopende populariteit van sporten*. Nieuwegein, 2004², p. 254.

^{xxii} Het schaatsenrijden liep voorop, met zijn verenigingen vanaf het midden van de 19de eeuw (zie: Hedman Bijlsma. *Yn streken. Tachtig jaar Ijssclubs in twee eeuwen Friese schaats-sport*. Franeker, 1999, p. 2 drie2).

^{xxi} In die context valt ook te verdedigen dat de commissie aandacht besteedt aan 'Humphrey Mijns; 1960 ▶ eerste zwarte speler in Nederlands elftal) en 'Esther Vergeer' (2000; ▶ drievoudig winnares van O.S. voor niet-valide sporters).

^{xx} Een recente studie over het 'beschavingsoffensief' van de arbeiders in het algemeen is: Christianne Smit (red.). *Fatsoenlijk vertier. Deugdzaam ontspanning voor arbeiders na 1870*. Amsterdam, 2008. In die breed opgezette bundel wordt de sport vertegenwoordigd door bijdragen over gymnastiek in België (van Pascal Delheye) en fietsen in Nederland (van Anne-Katrin Ebert). Voor het kaatsen: Pieter Breuker. 'Acht eeuwen kaatsen: van Frans kloostervermaak tot Fries cultuurbezit'. In: 'Brood en spelen. Sport als kracht in de samenleving'. Speciaalnummer van *Leidschrift*, jrg. 2 drie (2008), nummer drie, pp. drie9-62, vooral pp. 49-5 drie.

^{xx} Zie: Ruud Stokvis. 'Publiekssport. Het amateurisme als historisch intermezzo'. In: Wilfred van Buuren en Peter-Jan Mol (red.). *In het spoor van de sport. Hoofdlijnen uit de Nederlandse sportgeschiedenis*. Haarlem, 2000, pp. 181-219 resp. Goffe Jensma en Pieter Breuker (red.). *Friese sport. Tussen traditie en professie*. Gorredijk, 2009.

^{xx} De basis is daarvoor al gelegd in de negentiende eeuw door Jan ter Gouw in zijn veelomvattende studie: *De volksver-*

maken (Haarlem, 1871). Een informatieve, eveneens feitelijke, beschrijving van de Friese volksvermaken is te vinden in: Waling Dykstra. *Uit Friesland's Volksleven van vroeger en later*[...]. Deel I-II. Leeuwarden, z.j. [1895-1896; reprint 1970]. Met aandacht voor ook de sociale en cultuur-historische aspecten bijvoorbeeld: Martin Meijerink. *Het groot klootschiettersboek. Een Middeleeuws volksspel wordt volwaardige wedstrijd-sport*. Venlo/Hengelo, z.j. [2005]; Lieuwe Pietersen. *Friesland in en rond het perk. Enige sociale en sportieve aspecten van het Friese kaatsspel*. Leeuwarden, z.j. [1956]; Jaap J. Kalma. *Kaatsen in Friesland*. Franeker, 1972 en de in de noten 24 en 25 genoemde 'Friese' literatuur.

^{xxv} Overigens zijn ook juist weer het nog steeds beoefende klootschieten en vooral het kaatsen in het perspectief van internationale verspreiding interessante onderwerpen. Het klootschieten wordt voornamelijk in Europa gespeeld. Het gaat dan, buiten Nederland, om Ierland, Duitsland, Polen, België, Zwitserland., Italië en Spanje (Meijerink, aangehaald werk noot 26, pp. 187-205, terwijl het kaatsen, zij het op basis van regionaal bepaalde varianten, een wereldwijd beoefende sport is, met Europa en Zuid-Amerika als belangrijkste continenten (zie: Pieter Breuker. *Met de Friese slag*. Leeuwarden, 1997, pp. 1 drie).

^{xxv} Zo kostten de Olympische Spelen van 2008 in Peking rond de 40 miljard dollar en de 'raming van de Winterspelen in het Russische Sochi (2014) is al omhoog van 12 miljard naar driedrie miljard' (in: 'Ook de Spelen gaan voor goud', *NRC Handelsblad*, 1 april 2010).

^{xx} Zie daarvoor vooral: Fred Troost (red.). "... en ik maakte een reis naar Zweden". *Negen beschouwingen bij honderd jaar korfbal*. Bunnik, 200 drie.

^{xx} Het toen al vrijwel tot Friesland beperkte kaatsen had de status van officieuze demonstratiesport (zie voor uitvoerige informatie over de positie van het kaatsen en het korfbal op de O.S. van 1928: Pieter Breuker. 'Kaatsen in internationaal verband: beperkt grensverkeer mogelijk'. In: Pieter Breuker en Wio Joustra (red.). *Sporthistorie tussen feit en mythe*. Z.p. [Leeuwarden], 2004, pp. 11 drie-115.

^{xx} Ik heb een studie over de Internationale Sporttentoonstelling in voorbereiding.

^{xxx} Het onderzoek is aan het begin van dit jaar uitgevoerd. Zie: 'Nederlanders hebben liever Elfstedentocht dan Olympische Spelen'. Op: <http://www-meteorin.nl/.../nederland/290-nederlanders-hebben-liever-elfstedentocht-dan-olympische-sporten/html>

^{xxx} Daarnaast is er een apart venster gewijd aan kunstrijdster Sjoukje Dijkstra (1964; ▶ 'Waarom een kleine sport in één persoon groot kan worden'). Die motivatie zou kunnen worden uitgelegd als een excuus. Natuurlijk, Dijkstra's successen (ze werd niet alleen Olympisch kampioen, maar haalde ook meermalen titels op Europese en wereldkampioenschappen), mogen er zijn. Toch kan het kunstrijden moeilijk als een Nederlandse sport worden gezien.

Bestuurswisselingen

In maart vonden er enkele wisselingen plaats in het bestuur van de Sportwereld. Pieter Breuker is de nieuwe voorzitter, Edwin Luttkik is queastor en Remco van Dam gaat de administratie verzorgen. We hebben afscheid genomen van Jan van der Putten en van onze voorzitter Sjoerd van Tiel die in Haarlem afscheid neemt met een literair sportcafé. Mocht deze Sportwereld u op tijd bereiken dan bent u op donderdag 3 juni 20.00 uur welkom in Grand Café Brinkmann in Haarlem. Sprekers zijn: Gerbrand Bakker (*Boven is het stil, Perenbomen bloeien wit, Juni*), Jan van Mersbergen (*Zo begint het, Morgen zijn we in Pamplona*) en Wiep Idzenga (*De Maradona van China en andere landen, diverse publicaties in de literaire sportbladen Hard Gras, Achilles en Johan*). Zij zullen voorlezen uit eigen werk, dat hun liefde voor sport ademt. Voorts zal een dichter sportgedichten voordragen. (zie ook pagina 29)

De nieuwe bestuursleden zijn:

Remco van Dam (1968): administratie

Volgde de opleiding bibliotheek en documentaire informatie aan de Frederik Muller Academie in Amsterdam. Na achtereenvolgens een studie bestuurskunde aan de Universiteit van Amsterdam, een kort dienstverband bij de CNV Dienstenbond en een nog korter dienstverband bij Sport 7, in september 1997 begonnen bij de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB).

Is als coördinator documentatie, interne communicatie en producties verantwoordelijk voor het beheer van het intranet, de bibliotheek en het archief van de KNVB. Verder behoren de productie van het jaarverslag en het samenstellen van een database, met de statistieken van alle vertegenwoordigende elftallen sinds 1905, tot het takenpakket.

Was ondermeer betrokken bij de overgang van het historische archief van de KNVB naar het Nationaal Archief in Den Haag en maakte deel uit van de klankbordgroep Project Sportarchieven.

Behalve professioneel ook in zijn vrije tijd met voetbal bezig: eerst als voetballer (tot 1996), maar sinds begin jaren negentig eveneens als kaderlid bij achtereenvol-

gens BVC en FC De Bilt (tot 2005). Al lange tijd passief lid van de Stichting Sportwereld. Vanaf heden ook een actief belangenbehartiger van de sporthistorie in Nederland.

Edwin Luttkik (1964): penningmeester

Luttkik studeerde algemene economie aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam en haalde daarna z'n 1^e-graads lerarenbevoegdheid voor het vak Economie aan het Instituut voor de Lerarenopleiding van de Universiteit van Amsterdam.

Na zijn eerste baan als beleidsmedewerker bij de vakcentrale CNV werkt hij sinds 1995 in diverse functies bij de Maatschappelijk Ondernemers Groep (MOgroep), de brancheorganisatie voor de sectoren Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening (W&MD), Jeugdzorg en Kinderopvang. Momenteel voert hij een tweetal projecten uit voor de MOgroep W&MD waaronder het project jongerenwerk. In dit project werkt hij onder meer aan een sterker en effectiever samenwerking tussen jongerenwerk en de sport.

In zijn vrije tijd is hij actief in de muziek en tennist al vele jaren bij de Amsterdamse club Slotervaart. Hij is sinds kort betrokken bij Stichting de Sportwereld als penningmeester en wil de stichting onder andere ondersteunen bij het verwerven van een steviger financiële basis.

Dr. Pieter Breuker (voorzitter) (1945)

Hij heeft doctoraalexamen Nederlands aan de UvA en doctoraalexamen Fries aan de VU gedaan, beide met geschiedenis als bijvak.

Hij is, sinds zijn recente pensionering aan de RuG, als sporthistoricus verbonden aan de KULeuven. Hij heeft een groot aantal sporthistorische publicaties op zijn naam staan.

Pieter Breuker is van 1997-2001 en van 2009-2010 ook al gewoon bestuurslid van de Sportwereld geweest. Nu hij wat ruimer in zijn vrije tijd zit, wil hij zich nog meer richten op de Sportwereld. Hij ziet daarbij kansen voor zowel de organisatie als het blad. Voor beide is een goede basis aanwezig, die het mogelijk moet maken het aantal donateurs van de organisatie substantieel te ver-

groten en het blad naar inhoud en vormgeving verder te verbeteren. Wat het blad betreft, is, ook van de kant van de KULeuven, het streven erop gericht tot onderlinge samenwerking. Bij de Leuvense universiteit gaat het om het sporthistorische tijdschrift Sportimonium (sinds 1981).

Verder is in het in zijn ogen wenselijk om binnen enkele jaren vanuit de Sportwereld een sporthistorisch congres te organiseren. Ook daarbij ligt samenwerking met de KULeuven voor de hand.

Pieter Breuker wil zich daarnaast de komende jaren verder concentreren op sporthistorisch onderzoek. Hij heeft een brede belangstelling, met daarbinnen speciale aandacht voor de 19de eeuw (met zijn boeiende overgangperiode van traditionele vermaken naar moderne sporten) en voor cultuur-historische aspecten van sport.

Zie voor verdere details ook de website van stichting de Sportwereld onder 'organisatie'.

Bij het afscheid van Sjoerd van Tiel als voorzitter van de Sportwereld

Sjoerd van Tiel heeft een langdurige en belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de Sportwereld (opgericht op 22 juni 1995). Om niet in een uitputtende en alleen al daardoor vervelende opsomming te vervallen, beperk ik me tot enkele kernpunten.

Sjoerd is allereerst redactielid geweest van ons nieuwsblad, van nummer 1 (juni 1997) tot en met nummer 21 (november 2000). Vooral in die jaren heeft hij ook inhoudelijke bijdragen aan het blad geleverd. Hij toonde daarbij een brede belangstelling, die vooral tot uiting kwam in zijn boekbesprekingen. Ook daarna is hij, als de nood aan de man kwam, nog een enkele keer als redacteur opgetreden. Nadat hij naast zijn redacteurschap een korte periode (1999/2000) de dubbel-functie van secretaris/penningmeester van de Sportwereld had vervuld, nam hij in 2000 het voorzitterschap van de stichting op zich. Dat heeft hij gedaan tot 23 maart 2010.

Tijdens het voorzitterschap van Sjoerd is, naast een sporthistorisch congres (2000), een aantal studiebijeenkomsten gehouden, onder meer over de geschiedenis van het wielrennen, de sportgeschiedenis van Haarlem, het schaatsen en het onderzoek van drie (bijzonder) hoogleraren sport (Koning, Stevens en Van Bottenburg).

Verder zijn gedurende zijn voorzitterschap (mede) uit

naam van stichting de Sportwereld verschillende belangrijke publicaties verschenen, waarin projectmedewerker Wilfred van Buuren steeds een hoofdrol heeft gespeeld. Het gaat dan om:

Wilfred van Buuren. Handleiding voor het beheer van historische sportarchieven (2003);

Wilfred van Buuren (m.m.v. Peter Los en Nico van Horn). Bibliografisch apparaat voor de Nederlandse sportgeschiedenis (2006);

Wilfred van Buuren (red.). Hollands Goud. 169 Olympisch kampioenen (2008).

Sjoerd zorgde daarbij voor de aanvraag en afhandeling van de subsidie-aanvragen (en dat was vaak een lastige klus).

Een belangrijke ontwikkeling tijdens het voorzitterschap van Sjoerd was, ten slotte, de benoeming in 2006 van Theo Stevens tot (bijzonder) hoogleraar sportgeschiedenis aan de VU. Stichting de Sportwereld heeft vanaf het begin geijverd voor het instellen van een leerstoel sportgeschiedenis. Het valt overigens te betreuren dat na de pensionering van Stevens in 2008 de leerstoel nog steeds niet bezet is.

Zoals dat voor alle bestuursleden geldt, heeft Sjoerd zijn inzet voor de stichting steeds naast een (alsmaar drukker wordende) baan moeten verrichten. Dat is voor hem de belangrijkste reden geweest het voorzitterschap neer te leggen. Een bijkomend argument was dat hij het tijd vond voor een nieuw gezicht.

Stichting de Sportwereld neemt op 3 juni in het openbaar afscheid van Sjoerd met een Literair Sportcafé in Haarlem. Sjoerd, hartelijk dank voor al je inspanningen en het ga je goed!

Uit naam van het bestuur van stichting de Sportwereld,
Pieter Breuker, voorzitter

Nico Scheepmakerbeker 2009

Erik Brouwer heeft op 26 april 2010 de Nico Scheepmaker Beker gewonnen voor het beste sportboek van 2009. Hij is bekroond voor zijn boek **Spartacus. De familiegeschiedenis van twee joodse Olympiërs**, verschenen bij uitgeverij L.J. Veen. Voor het eerst in de geschiedenis van de Nico Scheepmaker beker heeft een vakjury een eindoordeel geveld. Lees het juryrapport.

Juryrapport Nico Scheepmaker Beker 2009.

Na wijs beraad heeft de jury van de Nico Scheepmaker Beker besloten dat uit de zojuist genoemde en kort bewierookte shortlist van tien boeken de volgende drie titels in aanmerking komen voor de gouden, zilveren en bronzen medaille bij deze uitverkiezing van het beste sportboek van 2009.

Dat zijn in alfabetische volgorde van hun achternaam. Erik Brouwer met *Spartacus. De familiegeschiedenis van twee joodse Olympiërs*.

Nico Dijkshoorn met *De tranen van Kuif den Dolder*. En Igor Wijnker met *Bezeten*. Ton Boot. *De Winnaar & Het laatste seizoen*.

Allereerst Erik Brouwer met *Spartacus. De familiegeschiedenis van twee Joodse Olympiërs*.

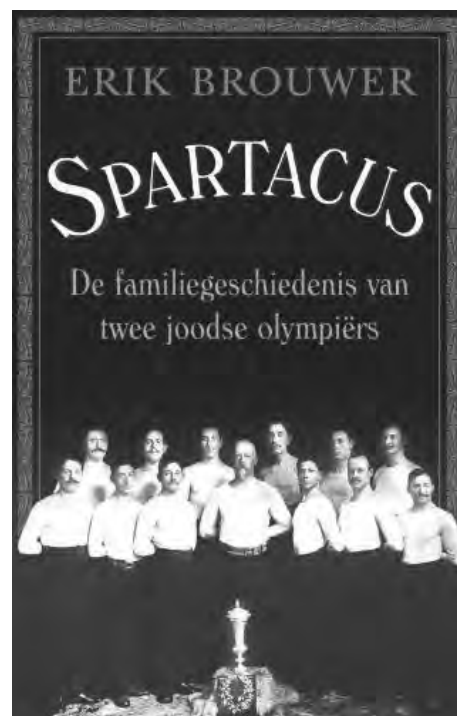
“Dankzij het oplettende oog van sporthistoricus Theo Stevens kwam sportschrijver Erik Brouwer er achter dat zijn overgrootvader Emanuel Brouwer tijdens de Olympische Spelen van 1908 in Londen een eervolle 64ste plaats op het onderdeel turnen had behaald. Dit feit vormt de basis van het boek *Spartacus*, waarin naast de sportieve prestaties van de twee Joodse Olympiërs Emanuel Brouwer en zijn vriend Isidore Goudekot, ook hun beider levens in het eerste deel van de twintigste eeuw op prachtige wijze worden gereconstrueerd. De herkomst van de Amsterdamse turnvereniging *Spartacus*, het belang van de gymnastiekbeweging rond de vorige eeuwwisseling, de mores van de Joodse gemeenschap in Amsterdam aan het begin van de twintigste eeuw en de verschrikkingen van de concentratiekampen in de Tweede Wereldoorlog: het komt allemaal aan bod. Naast de breedheid van kennis was de jury vooral ook onder de indruk van zijn vakkundi-

ge schrijfstijl. Brouwer is in staat zinnen te schrijven die de lezer voor even optillen, ook als het zware onderwerpen betreft. Daarmee toont hij aan niet alleen volledig vat op zijn materiaal te hebben, maar ook te beschikken over een eigen, herkenbare en zeer aangename schrijfstijl. *Spartacus* maakt duidelijk hoeveel schoonheid en dramatiek er kan schuilen in ogenschijnlijk kleine verhalen.”

Vervolgens, volgend het alfabet, Nico Dijkshoorn met *De Tranen van Kuif den Dolder*.

“Puttend uit de rijke geschiedenis van Nederlandse voetbalhelden creëerde Nico Dijkshoorn het personage Kuif den Dolder. Johan Cruijff, Abe Lenstra, Willem van Hanegem, Kick Wilstra, Piet Keizer of Arie Rekelbast: hun beste eigenschappen komen tezamen in de persoon Kuif den Dolder uit Uffelte, ‘misschien wel de beste voetballer die Nederland heeft gekend’. Toch is het vooral het grote schrijftalent van Dijkshoorn dat indruk maakte. Soms is een boek lezen hard werken. In het geval van *De Tranen van Kuif den Dolder* is weggelaten het moeilijkst. Vanaf de allereerste zin wordt de lezer gegrepen door het eigenzinnige gedrag van Kuif. De vormkeuze

van Dijkshoorn – hij laat betrokkenen en mensen die Kuif hebben gekend elkaar vertellen over diens wonderlijke gedrag – versterkt het hilarische gehalte. Niet lachen tijdens het lezen, acht de jury onmogelijk. Verder straalt het boek, ondanks alle grappen en grollen, ook

noodzakelijkheid uit. Dijkshoorn *moest* De tranen van Kuif den Dolder schrijven. Geslaagde ironie heeft vaak ook iets van een terechtwijzing. De jury herkende in het kolderieke verhaal over de fictieve voetballer Kuif den Dolder een waarschuwing voor al die auteurs die overwegen een biografie te schrijven over een willekeurige Nederlandse voetballer. Heeft u deze ambitie, lees eerst het boek van Dijkshoorn en overweeg het dan opnieuw.”

Als derde heeft de jury uit de shortslis van tien boeken gekozen voor Igor Wijnker met Bezeten. Ton Boot. De winnaar & het laatste seizoen.

“Ton Boot, de meest succesvolle basketbalcoach van Nederland ooit, verdiende een biografie. Probleem was wel dat er al zoveel bekend was. Igor Wijnker begreep dat het nog dieper graven in het leven en werk van deze velen bewonderde coach en diens fascinatie voor winnen alleen mogelijk was door jarenlang onderzoek en een aanpak die vergelijkbaar is met die van Amerikaanse sportbiografen. “Een verhaal begint pas te leven nadat ik met vijftig mensen heb gesproken,” zei de gelauwerde sportschrijver Gary Smith hier ooit over. Wijnker voegde daad bij deze woorden en schetst na gesprekken met zeer veel betrokkenen een overtuigend beeld van een gevoelsarme, egocentrische, van basketbal bezeten Einzelgänger. Bezeten is een indrukwekkende biografie, maar het plaatste de jury ook voor een probleem. Had Wijnker

nu één, of twee boeken geschreven over de basketbalcoach? Het niveau van beide delen – het eerste is een beschrijving van zijn leven en in het tweede volgt hij Boot tijdens zijn laatste seizoen als coach van de Groningse Capitals – schoof deze vraag van tafel. Vandaar ook deze terechte nominatie voor de Nico Scheepmaker Beker.”

En dan gaan we over tot de uitreiking van de Nico Scheepmaker Beker. Daarvoor zal eerst de winnaar van de bronzen medaille bekend worden gemaakt.

En dat is: Igor Wijnker met Bezeten. Ton Boot. De winnaar & het laatste seizoen.

De tweede plaats is voor Nico van Dijkshoorn met De tranen van Kuif den Dolder.

En dan nu de winnaar. De jury heeft unaniem besloten de Nico Scheepmaker Beker toe te kennen aan Erik Brouwer met Spartacus. De familiegeschiedenis van twee joodse olympiërs.

NB. De vakjury bestond uit: Els van Breda-Vriesman (voorzitter), Arthur van den Boogaard, Wilfred van Buuren, Marjolein te Winkel en Willemijn van Lare.

NB. Gerrit-Jan van Heemst heeft de publieksprijs gewonnen met *De dag van Pim en Pierre*. Het verhaal achter de UEFA Cupwinst van Feyenoord. Na een internetstemming kreeg hij de meeste stemmen.

A A N K O N D I G I N G

Literair Sportcafé in Haarlem – 3 juni 2010

Schrijvers Bakker, Van Mersbergen e.a. ontmoeten elkaar in de ring met hun sport-literaire werk

Op donderdagavond 3 juni organiseert Stichting de Sportwereld een Literair Sportcafé in Haarlem. Een viertal schrijvers betreedt in de bovenzaal van Grand Café Brinkmann, gelegen aan de Grote Markt, de sport-literaire ring.

Te gast zijn:

- Gerbrand **Bakker** (Boven is het stil, Perenbomen bloeien wit, Juni),
- Jan van **Mersbergen** (Zo begint het, Morgen zijn we in Pamplona)
- Wiep **Idzenga** (De Maradona van China en andere landen, div. publicaties in de literaire sportbladen Hard Gras, Achilles en Johan) en
- Harmen **Malderik** (De kleine koningin, De laatste schaatser).

De schrijvers zullen voorlezen uit eigen werk dat hun liefde voor sport ademt.

De vier gasten van dit literair sportcafé hebben een meer dan gemiddelde sportieve achtergrond en belangstelling. Op de avond zal met passie gesproken worden over o.a. schaatsen, boksen en voetbal. Na voordrachten uit eigen werk, zullen de schrijvers met elkaar en het publiek in gesprek gaan over de rol van sport in hun (schrijvers) leven en de betekenis van sport en sportbeleving voor hun werk.

De avond zal muzikaal omlijst worden door de Haarlemse vibrafonist Gunnar **Graafmans**.

Stichting de Sportwereld organiseert dit Literaire Sportcafé ter gelegenheid van het afscheid van Sjoerd van Tiel als voorzitter van Stichting de **Sportwereld**. In maart heeft hij zijn hamer na tien jaar voorzitterschap overgedragen aan Pieter Breuker. Het Literair Sportcafé wordt georganiseerd in nauwe samenwerking met kunstenaarsvereniging **Nieuwe Teisterbant**, Boekhandel **De Vries** en Grand Café **Brinkmann** in Haarlem. Boekhandel De Vries zal op de avond aanwezig zijn met boeken van de auteurs.

Literair Sportcafé 3 juni 2010

Datum: 3 juni 2010 – 20:00 uur (inloop) 20:30 uur (aanvang)

Locatie: Grand Café Brinkmann - Brinkmannpassage 41 - 2011 NZ – Haarlem

Entree: gratis

Publicaties

Wilfred van Buuren

Biografie

Facchinetti, Paolo, *Het roerige leven van Alfonsina Strada. De enige vrouw die ooit de Giro reed* (In Altre Parole, Amsterdam 2010). 127 p., ill. € 12. Vertaald uit het Italiaans: oorspronkelijk *Gli anni ruggenti di Alfonsina Strada* (2004).

Fotheringham, William, *Fallen Angel. The Passion of Fausto Coppi* (Vintage, 2010). 304 p., ill., lit.opg. Nu ook in paperback.

Haygood, Wil, *Sweet Thunder. The Life and Times of Sugar Ray Robinson* (Knopf, New York 2010). 465 p., ill., lit.opg. € 26.

Hoogenboom, André, *Op z'n Frans. Portret van een markant scheidsrechter* (De Boekenmakers, [Eindhoven], 2010). 200 p., ill. € 18,95. Biografie van Frans Derks.

Verharen, Henk, *Boven water* (Tirion Sport, Baarn 2010). 143 p., [16] p.pl., ill. Portret van zwemcoach Jacco Verhaeren. € 19,95.

Tweede Wereldoorlog

Liempt, Ad van & Jan Luitzen (red.), *Sport in de oorlog. Meer verzetje dan verzet* (Veen, Amsterdam [etc.], 2010). 190 p., ill. € 17,50.

Swijtink, André, *Een sportman doet niet aan politiek. Groei en populariteit van de Nederlandse sportbeoefening in oorlogstijd* (J.M. Meulenhoff, Amsterdam 2010). 423 p., ill., lit.opg. € 24,95. Volledig herziene, geactualiseerde en aangevulde editie van het standaardwerk *In de pas* (1992).

Atletiek

Lansbergen, Cees & Martin Gerritsen; fotogr. Frits van Eck, *25 jaar Dam tot Damloop* (Inmerc, Utrecht [etc.] 2009). 176 p., ill. € 22,50.

Basketbal

Meijer, Dick K.F. (samenst.) e.a., *50 jaar Pink Stars '59* (Weis, Groningen [2009]). 111 p., ill. Gedenkboek van een Groningse basketbalclub.

Cricket

Malcolm, Dominic, Jon Gemmell & Nalin Mehta (eds.), *The Changing Face of Cricket. From Imperial to Global Game* (Routledge, London [etc. 2010). 304 p., ill., lit.opg. £ 72. Interdisciplinaire kijk op de ontwikkeling van cricket.

Gymnastiek

Goede, Simon e.a., *Speciale Jubileum Uitgave DEV 1910-2010. Gymnastiekvereniging DEV Door Eendracht Verbonden. Opgericht 1 mei 1910* [D.E.V., Oostzaan 2010]. 36 p., ill.

Judo

Evers, Frans e.a., *70 jaar Judo Bond Nederland. Vechten, besturen, verenigen* (Bookexpress.info, [Breda 2010]). 294 p.,ill. € 24,95.

Paardensport

Frederiks, Elise e.a., *75 jaar De IJsselzoom 1934-2009* [Paardensportvereniging De IJsselzoom, Voorst 2009]. 110 p., ill. € 10.

Schaatsen

Liempt, Ad van & Jan Luitzen (red.), *Olympische schaatshelden. Over Ard, Hilbert, Rintje en de anderen* (Veen, Amsterdam [etc.] 2010). 171 p. € 14.

Voetbal

Oberschelp, Malte, *Der Fußball-Lehrer. Wie Konrad Koch im Kaiserreich den Ball ins Spiel brachte* (Verlag die Werkstatt, Göttingen 2010). 220 p., ill., lit.opg. Biografie van gymnasiumdocent Konrad Koch die in 1874 zijn leerlingen achter de leren knikker aanjoeg en zo het Engelse voetbal in Duitsland introduceerde.

Vissers, Willem, *Voetbal is liefde* (Veen, Amsterdam 2010). 175 p. € 17,50.

Verwer Stefan, Marc Broere & Chris de Bode (samenst.), *Africa United. De weg naar het WK* (KIT Publishers, Amsterdam 2010). 184 p., ill. € 19,95.

Watersport

Scholtes, Michiel & Ed Bok, *Graag naar de Kaag, 1910-2010. 100 jaar watersport Koninklijke Watersport Vereniging 'De Kaag'* (Het Park, Amsterdam [etc.] 2010). 130 p., ill., lit.opg. Zeilen.

Wielrennen

Aarsbergen, Aart & Peter Nijssen, *De grootste wielerkampioenen. Geschiedenis van de wielersport in 110 portretten* (Muntinga, Amsterdam, 2010). 656 p., ill. € 14,95. Oorspronkelijke titel: *Kampioenen twijfelen niet* (2004).

Zonneveld, Thijs, Koos, Kenny en Johnny en de rest van het peloton (Veen, Amsterdam [etc.] 2010). 192 p. € 16,90.

Ijshockey

Kerkhof, Jan, *Terug in de Gijstijd. 40 jaar ijshockey in Groningen* [Kerkhof, Groningen] 2009. 160 p., ill. € 22.

Onderzoek

Broeke, Adri, *Professioneel sportmanagement vernieuwen* (Eburon, Delft 2010). 152 p., ill., lit.opg. € 19,95. Ook verschenen als dissertatie RUG.

Pope, Steven W. & John R. Nauright (eds.), *Routledge Companion to Sportshistory* (Routledge, Londen [etc.] 2010). XV, 655 p., ill., lit.opg. \$ 139,50.

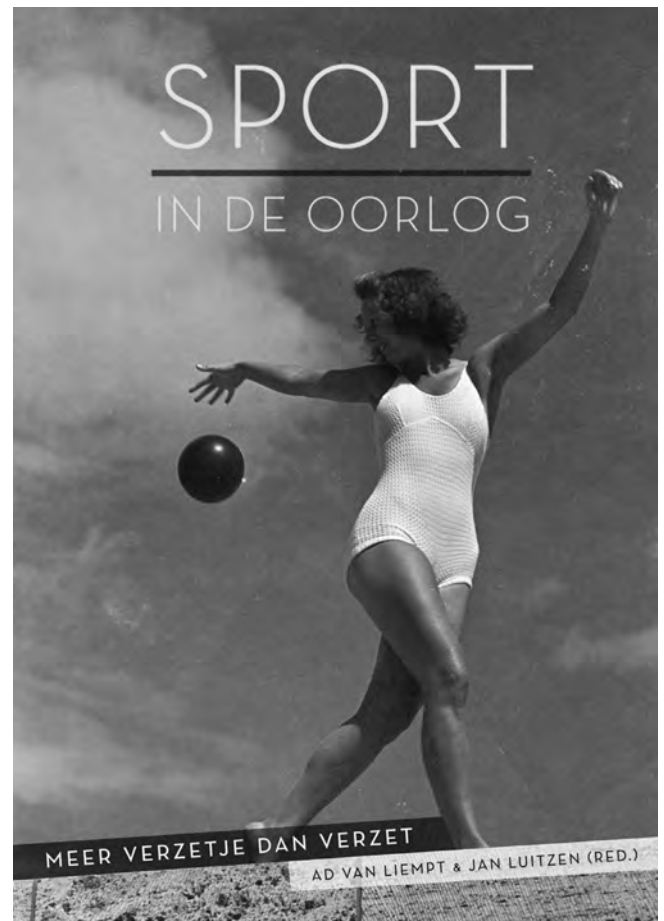
Wahlig, Henry & Lorenz Peiffer, *Jüdischer Sport und Sport der Juden in Deutschland. Eine kommentierte Bibliografie* (Verlag die Werkstatt, Göttingen 2009). € 14,90. Bibliografie.

Sportfotografie

Heus & Heus. *Sportfotografie volgens Bastiaan en Hans Heus* (De Buitenspelers, Kats [etc.] 2009). 447 p., ill. € 49.

Artikelen en tijdschriften

Brouwer, Erik, 'De moord op een gouden turnploeg. Van de top van de Olympus naar Sobibor', in: Ad van Liempt & Jan Luitzen (red.), *Sport in de oorlog. Meer verzetje dan verzet* (Veen, Amsterdam [etc.], 2010), p. 29-58. Over de dames turnploeg die goud won in 1928. Gerrit Kleerekoper, leider van het keurkorps, en vier van de vijf Joodse dames werden door de nazi's vermoord.

Mersbergen, Jan van, 'Hoe Luc van Dam zich erdoor vocht. Een gentleman-bokser tussen familiegeluk en onmenselijkheid', in: Ad van Liempt & Jan Luitzen (red.), *Sport in de oorlog. Meer verzetje dan verzet* (Veen, Amsterdam [etc.], 2010), p. 123-141.

Nijland, Yfke en Marcel Goedhart, 'Opstand tegen de voorzitter. Alle leden verlieten uit protest de Gooise Hockey Club', in: Ad van Liempt & Jan Luitzen (red.), *Sport in de oorlog. Meer verzetje dan verzet* (Veen, Amsterdam [etc.], 2010), p. 59-71.

Stoffers, Manuel & Harry Oosterhuis, '“Ons populairste vervoersmiddel.” De Nederlandse fietshistoriografie in internationaal perspectief', in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 3 (2009), p. 390-418.

COLOFON

De Sportwereld is een uitgave van *Stichting de Sportwereld*.

Hoofredactie

Max Dohle

Medewerkers

Kinnema van Eik, Wilfred van Buuren, Pieter Breuker, Jan Luitzen, Frank Grootemaat, Marjolein te Winkel, Michel van Gent.

Redactieadres

Stichting de Sportwereld

Postbus 11781, 1001 GT Amsterdam

E-mail: redactie@desportwereld.nl

Bankrelatie:

Rabobank Uitgeest 15.21.09.609

Kamer van Koophandel:

Amsterdam 41215142

Abonnementen

De Sportwereld verschijnt vier keer per jaar. Het magazine voor geschiedenis en achtergronden van de sport is alleen beschikbaar voor abonnees en medewerkers van Stichting de Sportwereld. Contributie per jaar: abonnees en medewerkers €20,00 instellingen €25,00. Zonder automatische incasso worden deze prijzen met €1,- verhoogd. U kunt abonnee worden door het Reactieformulier magazine op de website - onder de knop magazine - in te vullen en te verzenden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan met toestemming van de hoofdredactie.

De Sportwereld, magazine van stichting de Sportwereld, geeft informatie over activiteiten van de stichting. Daarnaast bevat zij artikelen, interviews, boekbesprekingen en ander nieuws over de geschiedenis en achtergronden van de sport. Stichting de Sportwereld stelt zich ten doel: het bevorderen van de kennis van de geschiedenis en de achtergronden van de sport in Nederland. De stichting bevordert sporthistorisch onderzoek en zet zich in voor het behoud van het sportief cultureel erfgoed. Zij tracht dit doel te bereiken door het organiseren van bijeenkomsten (lezingen, studiedagen en werkgroepen), door het vervaardigen van publicaties (nieuwsbrieven en boeken) en door het leggen van contacten tussen beoefenaren van en geïnteresseerden in de geschiedenis en achtergronden van de sport.

STICHTING DE SPORTWERELD

Bestuur:

Pieter Breuker (voorzitter), Remco van Dam, Nico van Horn (secretaris) en Edwin Luttkik (penningmeester)

Projectcoördinator:

Wilfred van Buuren

Projectmedewerker:

Peter Los

Webmaster:

Gerard van den Houten,
info@desportwereld.nl

SURF NAAR DE WEBSITE VAN MAGAZINE DE SPORTWERELD

WWW.DESPORTWERELD.NL

Welkom op de website van de Stichting De Sportwereld

Stichting De Sportwereld stelt zich ten doel: het bevorderen van de kennis van de geschiedenis en de achtergronden van de sport. Zij tracht dit doel te bereiken door het organiseren van bijeenkomsten, lezingen, studiedagen en werkgroepen.

De stichting is in 1995 opgericht door Wilfred van Buuren en Oscar Steens.

Stichting De Sportwereld legt contacten tussen beoefenaren van en geïnteresseerden in de geschiedenis en de achtergronden van de sport. Leden zijn historici, schiedliefhebbers, sporters, sportfans, verzamelaars en anderen. De stichting verspreidt publicaties, nieuwsbrieven, boeken en films. In het kwartaalblad **DE SPORTWERELD** verschijnen artikelen, interviews, boekbesprekingen en ander nieuws over de geschiedenis en achtergronden van de sport.

NEWS

03-05-07: Nico Scheepmaker Beker = Kies het beste sportboek van 2006
03-05-07: Tweede editie sportiefestival in 2008
26-04-07: Alcheimil Zuidpark-ADO Den Haag - 10 memorabele momenten
23-04-07: Subsidieopdring OCW heeft afspraken gemaakt met de stichting
17-04-07: Oudeste hockeywedstrijd van Nederland heropvoerd - HGC100
15-04-07: Sportieve Erfgoeddag Sportmonument op 22 april 2007
11-04-07: Zwafel 07 - In de media
07-04-07: Heel 2007 Heerlijk - 125 jaar Kien, Ned. Schaatsenrijders Bond

Stichting De Sportwereld

De Sportwereld